

ROPS w Poznaniu

Źródła finansowania lokalnych planów deinstytucjonalizacji, usług społecznych i zlecania ich PES/PS

Podręcznik dla JST planujących rozwój usług społecznych i LPDI

Karolina Cyran-Juraszek
2026-07-31

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
2. finansowanie usług w procesie Deinstytucjonalizacji	6
3. Rola JST i PES w systemie usług społecznych oraz instytucji wspierających ten proces (ROPS i OWES).....	9
4. Podstawowe tryby finansowania usług przez JST	15
5. Krajowe źródła finansowania ROZWOJU i realizacji usług społecznych	24
6. Europejskie źródła finansowania usług społecznych i PES	33
7. Instrumenty i formy wsparcia wynikające z ustawy o ekonomii społecznej	43
8. Montaż finansowy – jak łączyć źródła	47
9. NARZĘDZIA PRAKTYCZNE DO PLANOWANIA USŁUG SPOŁECZNYCH.....	50
10. WAŻNE KONTAKTY I ŹRÓDŁA INFORMACJI	56
11. PODSUMOWANIE	1

Skrót	Pełna nazwa
AOON	Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”
CUS	Centrum Usług Społecznych
DES	Departament Ekonomii Społecznej
DI	Deinstytucjonalizacja
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FEW	Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021–2027
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027
FS	Fundusz Solidarnościowy
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KKRES	Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
KWS	Program „Korpus Wsparcia Seniorów”
LPDI	Lokalny Plan Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych
MFiPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	Organizacja pozarządowa
NIW	Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
NOWEFIO	Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PES	Podmiot Ekonomii Społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PROO	Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich
PS	Przedsiębiorstwo Społeczne
PZP	Prawo zamówień publicznych
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
UPPiW	Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
WBPS	Program „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!”

Deinstytucjonalizacja (DI)

Proces rozwoju usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, blisko miejsca zamieszkania mieszkańca, stanowiący alternatywę dla opieki instytucjonalnej.

- „Strategia rozwoju usług społecznych. Polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)”, przyjęta uchwałą nr 135 Rady Ministrów z 15 czerwca 2022 r.; Wytoczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków EFS+ w regionalnych programach na lata 2021–2027; Europejska Strategia Opieki (European Care Strategy).

Usługi społeczne

Usługi świadczone na rzecz mieszkańców w celu poprawy jakości życia, samodzielności, integracji społecznej oraz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

- art. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1818).

Podmiot ekonomii społecznej (PES)

Podmiot prowadzący działalność społeczną lub gospodarczą, którego celem jest realizacja celów społecznych, zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej.

- art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. z późn. zm.).

Przedsiębiorstwo społeczne (PS)

Podmiot ekonomii społecznej posiadający status przedsiębiorstwa społecznego nadany zgodnie z ustawą o ekonomii społecznej.

- art. 3–5 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. z późn. zm.).

Montaż finansowy

Łączenie różnych źródeł finansowania (środków własnych JST, programów krajowych, funduszy europejskich, funduszy celowych i innych instrumentów) w celu zapewnienia realizacji i trwałości usług społecznych

- Pojęcie montażu finansowego nie posiada definicji ustawowej. W publikacji oznacza świadome łączenie różnych źródeł finansowania w celu zapewnienia kompleksowego i trwałego finansowania usług społecznych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz podmioty ekonomii społecznej.

1.WPROWADZENIE

Publikacja została przygotowana z myślą o jednostkach samorządu terytorialnego **planujących rozwój usług społecznych oraz opracowujących lub wdrażających lokalne plany deinstytucjonalizacji usług społecznych (LPDI)**. Jej celem jest wsparcie samorządów w podejmowaniu decyzji dotyczących organizacji, finansowania i realizacji usług społecznych odpowiadających na potrzeby mieszkańców.

Materiał koncentruje się na praktycznych aspektach planowania usług społecznych: od diagnozy potrzeb, przez wybór sposobu realizacji usług, ale przede wszystkim dobór źródeł finansowania i zapewnienie ich trwałości. Szczególną uwagę poświęcono możliwościom współpracy jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorstwami społecznymi jako realizatorami usług społecznych.

Publikacja porządkuje dostępne źródła finansowania usług społecznych, prezentując zarówno środki własne samorządów, programy krajowe, fundusze europejskie, jak i instrumenty wspierające rozwój ekonomii społecznej wynikające wprost z ustawy o ekonomii społecznej. Pokazuje również, w jaki sposób łączyć różne źródła finansowania w celu budowania trwałych lokalnych systemów usług społecznych.

Opracowanie jest adresowane przede wszystkim do przedstawicieli gmin i powiatów, w szczególności osób odpowiedzialnych za politykę społeczną, rozwój usług społecznych, współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz planowanie finansowe. Może być również wykorzystywane przez centra usług społecznych, ośrodki pomocy społecznej, regionalne ośrodki polityki społecznej, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne zainteresowane rozwojem lokalnych usług społecznych.

1.1. Jak korzystać z publikacji

Publikacja została opracowana jako praktyczny poradnik wspierający planowanie i finansowanie usług społecznych. Może być wykorzystywana jako:

- przewodnik po źródłach finansowania usług społecznych;
- pomoc przy wyborze sposobu realizacji i zlecania usług;
- narzędzie planowania współpracy z podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorstwami społecznymi;
- wsparcie przy budowaniu montażu finansowego usług;
- źródło dobrych praktyk i inspiracji dla samorządów.

Publikacja pomaga odpowiedzieć na cztery podstawowe pytania:

1. Jakie usługi społeczne są potrzebne mieszkańcom?
2. Z jakich źródeł można je finansować?
3. W jaki sposób można je organizować lub zlecać?
4. Jak zapewnić trwałość usług po zakończeniu finansowania projektowego?

Punktem wyjścia dla wszystkich przedstawionych w publikacji rozwiązań jest założenie, że najpierw należy określić potrzeby mieszkańców i zaplanować usługę, a dopiero następnie dobierać źródła jej finansowania. Finansowanie powinno być narzędziem realizacji lokalnej polityki społecznej, a nie celem samym w sobie.

Najważniejsze pytanie nie brzmi wyłącznie:

„Z jakiego programu można sfinansować usługę?”

Najważniejsze pytania brzmią:

- „Jakiej usługi potrzebują mieszkańcy?”
- „Czy samorząd chce tę usługę utrzymać jako element lokalnego systemu?”
- „Kto może ją dobrze realizować?”
- „Jak połączyć źródła finansowania, aby usługa nie zakończyła się wraz z projektem?”

To lokalny samorząd jest głównym organizatorem systemu usług społecznych. To on podejmuje decyzję, które usługi są priorytetowe, jakie środki zostaną na nie przeznaczone i w jaki sposób będą realizowane. Doradcy, OWES i PES/PS mogą ten proces wspierać, ale nie zastępują odpowiedzialności JST za lokalną politykę społeczną.

Dlatego publikacja stawia samorząd na pierwszym miejscu — jako gospodarza lokalnego systemu usług społecznych — a jednocześnie pokazuje, jak może on korzystać ze wsparcia doradców, OWES, PES/PS oraz dostępnych źródeł finansowania.

2. FINANSOWANIE USŁUG W PROCESIE DEINSTYTUCJONALIZACJI

2.1. Deinstytucjonalizacja jako zadanie lokalnego samorządu

Deinstytucjonalizacja usług społecznych oznacza przesuwanie ciężaru wsparcia z opieki instytucjonalnej na usługi świadczone w środowisku lokalnym — bliżej miejsca życia mieszkańców, ich rodzin, sąsiedztwa i wspólnoty lokalnej. **Nie chodzi więc wyłącznie o zmianę miejsca świadczenia usług, ale o zmianę sposobu myślenia o wsparciu: od opieki „w instytucji” do usług dostępnych w codziennym życiu mieszkańca.**

Z tej perspektywy kluczową rolę pełni lokalny samorząd. To gmina lub powiat najlepiej zna lokalne potrzeby, zasoby, deficyty i możliwości organizacyjne. To samorząd podejmuje decyzję, które usługi są priorytetowe, jak mają być zorganizowane, kto może je realizować i z jakich źródeł będą finansowane.

LPDI powinien więc być nie tylko dokumentem opisującym potrzeby, ale narzędziem zarządzania lokalnym systemem usług społecznych. Jego zadaniem jest uporządkowanie odpowiedzi na pytania:

- jakich usług potrzebują mieszkańcy;
- które grupy wymagają szczególnego wsparcia;
- jakie zasoby już istnieją lokalnie;
- jakie usługi trzeba rozwinąć;
- kto może je realizować;
- jak zapewnić ich finansowanie i trwałość.

2.2. Od projektu do systemu usług

W praktyce finansowanie usług społecznych często zaczyna się od pytania: „czy jest konkurs?”. Tymczasem w deinstytucjonalizacji punkt wyjścia powinien być inny. Po przeprowadzonej diagnozie, samorząd powinien określić, jaką usługę chce zapewnić mieszkańcom, w jakim standardzie, dla jakiej grupy i przez jaki czas. Dopiero później należy szukać źródeł finansowania.

Oznacza to przejście od logiki projektowej do logiki systemowej.

- Logika projektowa zakłada, że usługa powstaje wtedy, gdy pojawia się zewnętrzne finansowanie. Po zakończeniu projektu często pojawia się pytanie, czy i jak ją utrzymać.
- Logika systemowa zakłada odwrotną kolejność: samorząd najpierw rozpoznaje potrzebę i podejmuje decyzję, że dana usługa jest ważna dla lokalnej wspólnoty. Następnie

planuje sposób jej realizacji, finansowanie podstawowe, możliwe źródła uzupełniające oraz trwałość.

W procesie deinstytucjonalizacji szczególne znaczenie mają usługi świadczone w społeczności lokalnej, umożliwiające mieszkańcom jak najdłuższe funkcjonowanie w swoim środowisku życia. Należą do nich w szczególności usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi asystenckie, opieka wytchnieniowa, usługi sąsiedzkie, usługi dziennego wsparcia, mieszkalnictwo wspomagane i treningowe, usługi interwencji kryzysowej, wsparcie rodzin oraz inne usługi środowiskowe.

Usługi te mogą być kierowane do różnych grup mieszkańców, w szczególności do osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży, rodzin wymagających wsparcia, osób w kryzysie bezdomności, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Fundusze Europejskie oraz krajowe programy rozwoju usług społecznych wspierają przede wszystkim rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej, których celem jest zwiększanie samodzielności mieszkańców, poprawa jakości życia oraz ograniczanie konieczności korzystania z opieki instytucjonalnej.

2.3. Usługi społeczne jako zadanie publiczne, nie tylko projekt

Usługi społeczne powinny być traktowane jako element lokalnej polityki społecznej, a nie jako jednorazowe działania finansowane z projektu. Oznacza to, że samorząd powinien planować nie tylko ich uruchomienie, ale także:

- standard usługi;
- grupę odbiorców;
- sposób kwalifikowania mieszkańców do wsparcia;
- koszt jednostkowy;
- tryb realizacji;
- sposób monitorowania jakości;
- finansowanie po zakończeniu projektu;
- **rolę lokalnych realizatorów, w tym PES i PS.**

To ważne szczególnie wtedy, gdy usługa ma być zlecana, podmiotowi ekonomii społecznej lub przedsiębiorstwu społecznemu. Dla samorządu oznacza to konieczność jasnego określenia, czego oczekuje. Dla realizatora — konieczność pokazania potencjału, jakości, kadry, doświadczenia i realnych kosztów

2.4. Od diagnozy potrzeb do finansowania

Finansowanie usług powinno wynikać z diagnozy. Nie każda gmina potrzebuje tego samego katalogu usług i nie każda usługa powinna być finansowana w ten sam sposób.

Punktem wyjścia powinny być pytania:

- kto w gminie potrzebuje wsparcia;
- jakiego rodzaju wsparcia brakuje;
- czy obecne usługi są dostępne;
- czy mieszkańcy mogą korzystać z pomocy blisko miejsca zamieszkania;
- jakie grupy wypadają z systemu;
- jakie organizacje lub PES mogą być lokalnymi realizatorami;
- które usługi wymagają finansowania stałego, a które mogą być rozwijane projektowo.

Wniosek praktyczny

W planowaniu zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych „najważniejsze nie jest znalezienie pojedynczego źródła finansowania. **Najważniejsze jest zaplanowanie usługi jako części lokalnego systemu.**

Dlatego samorząd powinien przejść następującą ścieżkę:

1. diagnoza potrzeb mieszkańców;
2. wybór usług do rozwoju;
3. określenie standardu i kosztów;
4. wybór sposobu realizacji;
5. rozpoznanie potencjału PES/PS;
6. dobór źródeł finansowania;
7. zaplanowanie trwałości.

Dopiero wtedy finansowanie przestaje być przypadkowym szukaniem konkursu, a staje się narzędziem budowania lokalnego systemu usług społecznych.

3. ROLA JST I PES W SYSTEMIE USŁUG SPOŁECZNYCH ORAZ INSTYTUCJI WSPIERAJĄCYCH TEN PROCES (ROPS I OWES)

3.1. JST jako organizator i finansujący usługi

W lokalnym systemie usług społecznych podstawową rolę pełni jednostka samorządu terytorialnego. To samorząd jest gospodarzem lokalnej polityki społecznej: rozpoznaje potrzeby mieszkańców, określa priorytety, planuje usługi, zabezpiecza środki finansowe i decyduje o sposobie ich realizacji.

W procesie deinstytucjonalizacji ta rola jest szczególnie ważna. Usługi społeczne nie powinny być traktowane jako pojedyncze działania projektowe, ale jako element lokalnego systemu wsparcia. Oznacza to, że JST odpowiada nie tylko za uruchomienie usługi, ale również za jej dostępność, jakość, finansowanie i trwałość.

Samorząd może realizować usługi samodzielnie, przez własne jednostki organizacyjne, takie jak OPS lub CUS. **Może również, i jest to skuteczniejsze, zlecać ich realizację organizacjom społecznym, podmiotom ekonomii społecznej i przedsiębiorstwom społecznym.** W obu przypadkach odpowiedzialność za zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług pozostaje po stronie JST.

Z perspektywy finansowania oznacza to, że budżet JST powinien być traktowany jako podstawowy punkt odniesienia. Środki zewnętrzne — krajowe lub europejskie — mogą wspierać rozwój usług, testowanie nowych rozwiązań, zwiększanie skali działania czy przygotowanie realizatorów. **Nie powinny jednak zastępować decyzji samorządu o tym, które usługi są potrzebne i które mają być utrzymane po zakończeniu projektu.**

W praktyce JST pełni kilka funkcji:

- planistyczną — określa potrzeby i kierunki rozwoju usług;
- organizacyjną — decyduje, jak usługa będzie realizowana;
- finansową — zabezpiecza środki i buduje montaż finansowy;
- zamawiającą — wybiera tryb zlecenia lub zakupu usługi;
- koordynacyjną — łączy działania OPS/CUS, organizacji, PES/PS i innych partnerów;
- kontrolną i jakościową — monitoruje wykonanie usługi i jej efekty dla mieszkańców.

Dobrze zaplanowana usługa społeczna zaczyna się więc od decyzji samorządu: czy dana potrzeba mieszkańców ma zostać uznana za lokalny priorytet i czy JST chce wziąć odpowiedzialność za jej systemowe rozwiązanie.

3.2. PES/PS jako realizator usług społecznych

Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne mogą być ważnymi realizatorami usług społecznych. **Ich potencjał wynika z lokalnego zakorzenienia, znajomości potrzeb mieszkańców, elastyczności działania oraz doświadczenia w pracy z osobami wymagającymi wsparcia.**

Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne mogą być realizatorami usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, w szczególności usług opiekuńczych, usług wspierających osoby z niepełnosprawnościami, usług wspierania rodziny, usług dla osób starszych, usług w obszarze zdrowia, edukacji, mieszkalnictwa, aktywizacji społecznej i zawodowej, integracji społecznej oraz innych usług społecznych wynikających z lokalnych potrzeb mieszkańców.

Usługi te mogą być kierowane do różnych grup mieszkańców, w szczególności do osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży, rodzin wymagających wsparcia, osób w kryzysie bezdomności, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Ich rola nie powinna być jednak sprowadzana wyłącznie do funkcji „tańszego wykonawcy”. PES/PS mogą wносить do systemu usług społecznych wartość dodaną:

- indywidualne podejście do mieszkańców;
- większą elastyczność w organizacji wsparcia;
- zaufanie lokalnej społeczności;
- doświadczenie w pracy środowiskowej;
- możliwość łączenia usług z aktywizacją społeczną i zawodową;
- tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem;
- reinwestowanie środków w cele społeczne.

Jednocześnie realizacja usług społecznych wymaga od PES/PS stabilności organizacyjnej, kompetencji kadry, zdolności do rozliczania środków publicznych, znajomości standardów usług oraz gotowości do pracy w dłuższej perspektywie. Dlatego rozwój usług społecznych powinien iść w parze ze wzmacnianiem potencjału lokalnych realizatorów.

Dla samorządu oznacza to konieczność zadania kilku pytań:

- czy w gminie lub powiecie działają PES/PS, które mogą realizować usługi społeczne;
- jakie mają doświadczenie;
- jakiego wsparcia potrzebują;
- czy są gotowe do realizacji usług w sposób ciągły;
- czy potrafią rzetelnie kalkulować koszty;
- czy mogą rozwijać nowe usługi we współpracy z JST.

3.3. Współpraca JST–PES w praktyce

Współpraca JST z PES/PS może przyjmować różne formy, w szczególności:

- zlecanie realizacji zadań publicznych;
- udzielanie zamówień publicznych;
- partnerstwo projektowe;
- wspólne planowanie usług społecznych;
- konsultacje dotyczące rozwoju usług społecznych;
- wspólne diagnozowanie potrzeb mieszkańców;
- użyczanie lub współdzielenie zasobów lokalowych i infrastrukturalnych;
- tworzenie lokalnych partnerstw i sieci usług społecznych.

Najważniejsze jest jednak to, aby współpraca nie zaczynała się dopiero na etapie konkursu lub zamówienia. Jeśli PES/PS mają być realnymi partnerami w systemie usług, powinny być włączane wcześniej — na etapie diagnozy, planowania LPDI, określania standardów usług i rozmowy o kosztach.

W praktyce dobra współpraca JST–PES wymaga:

- jasnego określenia potrzeb mieszkańców;
- rozpoznania potencjału lokalnych organizacji i PES/PS;
- wyboru właściwego trybu realizacji usługi;
- realistycznej kalkulacji kosztów;
- ustalenia standardów jakości;
- zapewnienia ciągłości finansowania;
- monitorowania efektów;
- partnerskiej komunikacji między JST a realizatorem.

Najczęstszy błąd polega na tym, że samorząd oczekuje gotowej usługi, ale nie tworzy warunków do jej stabilnej realizacji. Z kolei PES/PS czasem wchodzi w realizację zadania bez pełnego policzenia kosztów, ryzyk kadrowych i organizacyjnych. Dlatego już na etapie planowania warto rozmawiać nie tylko o tym, „co chcemy zrobić”, ale także: ile to kosztuje, kto to wykona, jak długo ma działać i co stanie się po zakończeniu finansowania projektowego.

Współpraca JST–PES powinna być traktowana jako element budowania lokalnego rynku usług społecznych. Nie chodzi wyłącznie o pojedyncze zlecenie, ale o tworzenie warunków, w których lokalni realizatorzy mogą rozwijać kompetencje, zatrudniać kadrę, stabilizować działalność i odpowiadać na potrzeby mieszkańców.

3.4. Rola OWES i ROPS we wspieraniu współpracy

Współpraca JST i PES/PS nie rozwija się sama. Wymaga wsparcia instytucji, które potrafią pracować zarówno z samorządem, jak i z podmiotami ekonomii społecznej. Szczególną rolę pełnią tutaj OWES i ROPS.

ROPS może wspierać samorządy w planowaniu strategicznym, przygotowaniu LPDI, diagnozowaniu potrzeb, upowszechnianiu standardów usług, koordynacji polityki społecznej w regionie oraz wzmacnianiu kompetencji JST. ROPS może również pokazywać przykłady dobrych praktyk, wspierać wymianę doświadczeń między gminami i pomagać w myśleniu o finansowaniu usług w szerszej perspektywie regionalnej.

OWES pełni inną, ale komplementarną rolę. Jego zadaniem jest wzmacnianie PES/PS jako potencjalnych realizatorów usług społecznych. Może wspierać organizacje w zakresie ekonomizacji, tworzenia przedsiębiorstw społecznych, rozwoju usług, kalkulacji kosztów, przygotowania do zamówień i konkursów, budowania modeli biznesowych oraz zarządzania finansami. W dobrze działającym systemie ROPS i OWES powinny się uzupełniać.

3.5. Kto za co odpowiada – szybka mapa ról

Podmiot	Główna odpowiedzialność i rola	Znaczenie dla finansowania
JST	Organizuje lokalny system usług społecznych, diagnozuje potrzeby mieszkańców, planuje rozwój usług, koordynuje współpracę partnerów oraz podejmuje decyzje dotyczące	Odpowiada za zapewnienie podstawowego finansowania usług społecznych oraz za ich trwałość po zakończeniu projektów i programów zewnętrznych. Decyduje o

	sposobu realizacji usług. Może realizować usługi samodzielnie poprzez własne jednostki organizacyjne lub zlecać ich realizację podmiotom zewnętrznym.	wykorzystaniu środków własnych, krajowych i europejskich.
PES / PS	Uczestniczą w diagnozowaniu potrzeb mieszkańców, planowaniu i projektowaniu usług społecznych oraz mogą realizować usługi na rzecz mieszkańców. Wnoszą znajomość lokalnych potrzeb, doświadczenie w pracy z grupami wymagającymi wsparcia oraz potencjał do rozwijania nowych usług społecznych.	Mogą korzystać z instrumentów wsparcia ekonomii społecznej, dotacji, pożyczek, wsparcia zatrudnienia i środków rozwojowych. Mogą realizować usługi finansowane przez JST oraz projekty krajowe i europejskie.
Przedsiębiorcy prywatni	Mogą realizować wybrane usługi społeczne i usługi wspierające na rzecz mieszkańców, samodzielnie lub we współpracy z JST, PES/PS i innymi partnerami lokalnymi. Szczególnie często angażują się w świadczenie usług opiekuńczych, zdrowotnych, transportowych, rehabilitacyjnych czy mieszkaniowych.	Mogą uczestniczyć w realizacji usług finansowanych ze środków publicznych, zamówień publicznych oraz projektów krajowych i europejskich. Wnoszą potencjał organizacyjny, kadrowy i inwestycyjny.
ROPS	Wspiera samorządy w planowaniu i rozwoju lokalnych systemów usług społecznych, koordynuje działania na poziomie regionalnym, upowszechnia dobre praktyki oraz wspiera przygotowanie i wdrażanie LPDI.	Pomaga identyfikować źródła finansowania, rozwija kompetencje JST i wspiera powiązanie działań lokalnych z polityką społeczną regionu.
OWES	Wspiera rozwój podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, przygotowując je do pełnienia roli partnerów i realizatorów usług społecznych. Wzmacnia ich potencjał organizacyjny, ekonomiczny i kadrowy.	Pomaga PES/PS korzystać z instrumentów wsparcia ekonomii społecznej, środków na tworzenie miejsc pracy, usług doradczych oraz finansowania rozwoju działalności społecznej i usługowej.
ROPS i OWES (wspólnie)	Wspierają budowanie współpracy pomiędzy JST, PES/PS i innymi partnerami lokalnymi oraz rozwój	Wzmacniają zdolność JST do planowania usług oraz potencjał lokalnych realizatorów do ich

	lokalnych systemów usług społecznych.	świadczenia, zwiększając szanse na trwałość i dostępność usług społecznych.

Wniosek praktyczny

Lokalny system usług społecznych wymaga jasnego podziału ról.

Samorząd jest koordynatorem systemu
PES/PS mogą być ważnymi realizatorami usług oraz kreatorem rozwiązań
ROPS wspiera planowanie i koordynację.
OWES wzmacnia potencjał realizatorów.

Jeśli te role są niejasne, współpraca staje się przypadkowa. Jeśli są dobrze określone, możliwe jest budowanie trwałego systemu usług społecznych, w którym finansowanie, zlecenie i realizacja usług wynikają z lokalnych potrzeb mieszkańców, a nie wyłącznie z dostępności pojedynczego konkursu.

Największe efekty przynosi współpraca oparta na komplementarnych działaniach JST, ROPS, OWES oraz lokalnych realizatorów usług. ROPS wspiera samorządy w planowaniu i rozwoju lokalnych systemów usług społecznych, w tym w przygotowaniu i wdrażaniu LPDI. OWES wspiera zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne w rozwijaniu usług społecznych i budowaniu warunków do ich realizacji. Z kolei JST, we współpracy z partnerami lokalnymi, tworzy warunki do organizowania, finansowania i zlecania usług odpowiadających na potrzeby mieszkańców.

Takie współdziałanie pozwala lepiej łączyć diagnozę potrzeb, planowanie usług, rozwój potencjału lokalnych realizatorów oraz dostępne źródła finansowania, zwiększając szanse na trwałość i dostępność usług społecznych.

4. PODSTAWOWE TRYBY FINANSOWANIA USŁUG PRZEZ JST

Jednostka samorządu terytorialnego, planując rozwój usług społecznych, podejmuje decyzję nie tylko o tym, jaką usługę chce zapewnić mieszkańcom, ale także w jaki sposób zostanie ona zorganizowana i sfinansowana. W praktyce oznacza to wybór odpowiedniego trybu współpracy z realizatorem usługi.

Współpraca z lokalnymi usługodawcami, w tym z sektorem społecznym, podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorstwami społecznymi, może odbywać się przede wszystkim w dwóch podstawowych reżimach prawnych:

1. na podstawie **ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** — najczęściej poprzez otwarte konkursy ofert, powierzenie lub wsparcie realizacji zadania publicznego oraz małe granty;
2. na podstawie **Prawa zamówień publicznych** — gdy JST kupuje konkretną usługę, określa jej przedmiot, standard, warunki realizacji i wybiera wykonawcę zgodnie z procedurami zamówieniowymi.

Wybór trybu nie powinien być przypadkowy. Powinien wynikać z charakteru usługi, jej skali, przewidywanego czasu realizacji, dostępności lokalnych realizatorów, wymaganego standardu oraz sposobu finansowania. Inaczej planuje się krótkie działania animacyjne, inaczej pilotaż nowej usługi, a inaczej stałą usługę opiekuńczą lub asystencką.

4.1. Powierzenie realizacji zadania publicznego

Powierzenie realizacji zadania publicznego to tryb, w którym samorząd finansuje w całości wykonanie zadania przez organizację społeczną, podmiot ekonomii społecznej lub inny uprawniony podmiot. Co do zasady oznacza to, że realizator nie musi wносить wkładu własnego, ponieważ JST bierze odpowiedzialność za sfinansowanie usługi, którą uznaje za potrzebną mieszkańcom.

W przypadku usług społecznych powierzenie ma szczególne znaczenie wtedy, gdy samorząd chce zbudować dostęp do konkretnej usługi jako element trwałego lokalnego systemu wsparcia, a nie jedynie jako działanie dodatkowe lub projektowe. Ten tryb dobrze odpowiada sytuacji, w której JST mówi: „**to jest nasza usługa społeczna chcemy ją zapewnić mieszkańcom i finansujemy jej realizację przez wybranego partnera społecznego**”.

Powierzenie jest szczególnie adekwatne, gdy usługa:

- wynika z rozpoznanych potrzeb mieszkańców;
- ma charakter podstawowy, powtarzalny lub ciągły;
- wymaga określonego standardu jakości;
- powinna być finansowana w sposób przewidywalny;
- wymaga stabilnej kadry i dobrej organizacji pracy;
- może być realizowana przez organizację lub PES posiadające doświadczenie i potencjał.

Z perspektywy PES/PS powierzenie sprzyja większej stabilności. Pozwala lepiej planować zatrudnienie, organizację pracy, rozwój kadry i jakość usługi. Jest to szczególnie ważne w usługach społecznych, gdzie ciągłość relacji z mieszkańcem, bezpieczeństwo odbiorców i jakość wsparcia zależą od stabilnych warunków realizacji.

Dla JST powierzenie oznacza jednak konieczność dobrego przygotowania zadania. Samorząd powinien jasno opisać:

- zakres usługi;
- grupę odbiorców;
- standard realizacji;
- oczekiwane rezultaty;
- sposób monitorowania jakości;
- sposób rozliczenia;
- realne koszty wykonania zadania.

Błędem jest powierzanie zadania bez rzetelnej kalkulacji kosztów, zwłaszcza kosztów pracy, koordynacji, dojazdów, administracji, superwizji, szkoleń i zapewnienia jakości. Jeśli te koszty nie zostaną uwzględnione, usługa może formalnie zostać zlecona, ale w praktyce będzie niestabilna, niedoszacowana i trudna do utrzymania.

Dlatego powierzenie powinno być traktowane jako tryb właściwy dla tych usług, które samorząd chce rozwijać świadomie i odpowiedzialnie — jako część lokalnej polityki społecznej.

4.2. Wsparcie realizacji zadania publicznego

Wsparcie realizacji zadania publicznego to tryb, w którym samorząd dofinansowuje działanie realizowane przez PES lub inny uprawniony podmiot, ale nie pokrywa pełnych kosztów zadania. Oznacza to, że realizator musi zapewnić wkład własny — finansowy, osobowy (wkładem może być praca wolontariuszy), rzeczowy.

Ten model może być użyteczny wtedy, gdy samorząd chce wesprzeć działania ważne lokalnie, ale nie przejmuje pełnej odpowiedzialności za ich finansowanie. Dobrze sprawdza się przy działaniach uzupełniających, pilotażach, inicjatywach środowiskowych, animacji lokalnej albo usługach rozwijanych stopniowo.

Wsparcie może być szczególnie przydatne w przypadku:

- testowania nowych rozwiązań;
- działań animacyjnych i środowiskowych;
- **inicjatyw uzupełniających lokalny system usług;**
- projektów, które organizacja finansuje także z innych źródeł;
- działań, które nie wymagają pełnego finansowania ze strony JST;
- **stopniowego rozwijania współpracy z PES/PS.**

Trzeba jednak pamiętać, że wsparcie nie powinno zastępować finansowania usług, które samorząd uznaje za podstawowe i niezbędne dla mieszkańców. Jeśli usługa wymaga stałej kadry, dyżurów, specjalistycznych kompetencji, ciągłości relacji z mieszkańcem i odpowiedzialności za bezpieczeństwo odbiorców, częściowe dofinansowanie może być niewystarczające.

Z perspektywy PES/PS tryb wsparcia wymaga większej dojrzałości finansowej. Organizacja musi umieć pozyskać środki z innych źródeł, zapewnić wkład własny, utrzymać płynność i dobrze policzyć rzeczywiste koszty działania. Jeśli tego nie zrobi, może wejść w realizację zadania, które formalnie jest dofinansowane, ale faktycznie generuje stratę lub nadmierne obciążenie organizacyjne.

Największym ryzykiem tego trybu jest przerzucanie na organizację kosztów, które powinny być uwzględnione w finansowaniu usługi. Dotyczy to zwłaszcza kosztów pracy, koordynacji, administracji, dojazdów, szkoleń, supervizji i zapewnienia jakości.

Dlatego wsparcie powinno być stosowane ostrożnie tam, gdzie usługa ma charakter podstawowy dla mieszkańców.

JST powinien pomóc odpowiedzieć na podstawowe pytanie: **czy jest to działanie uzupełniające, które samorząd chce wesprzeć, czy usługa publiczna, którą samorząd powinien zapewnić jako element lokalnego systemu?**

4.3. Małe granty i tryby uproszczone

Małe granty, czyli możliwość zlecenia realizacji zadania publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert, stanowią uproszczony tryb finansowania działań o niewielkiej skali, krótkim okresie realizacji i ograniczonej wartości. Ich zaletą jest prostsza procedura oraz możliwość szybkiego reagowania na potrzeby lokalnej społeczności.

Z perspektywy rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji małe granty nie są podstawowym mechanizmem budowania trwałego systemu usług. Mogą jednak pełnić ważną rolę na etapie inicjowania współpracy, testowania nowych rozwiązań i rozpoznawania lokalnych potrzeb.

W praktyce małe granty mogą być wykorzystywane m.in. do:

- pilotażowego uruchamiania nowych usług lub działań;
- realizacji inicjatyw środowiskowych, animacyjnych i integracyjnych;
- przygotowania mieszkańców i partnerów do bardziej złożonych przedsięwzięć;
- wspierania lokalnej aktywności społecznej;
- budowania doświadczeń we współpracy pomiędzy JST a PES/PS.

Ze względu na ograniczoną wartość środków i krótki okres realizacji małe granty nie powinny stanowić podstawowego instrumentu finansowania usług wymagających ciągłości, stabilnej kadry oraz długoterminowej odpowiedzialności za mieszkańców. W przypadku usług mających być trwałym elementem lokalnego systemu wsparcia bardziej odpowiednimi rozwiązaniami są powierzenie realizacji zadania publicznego, wsparcie realizacji zadania publicznego lub zamówienia publiczne.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Pełna nazwa: ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

To podstawa do współpracy JST z NGO/PES w formule zlecania zadań publicznych: powierzenia, wsparcia, otwartego konkursu ofert oraz tzw. małych grantów.

Najważniejsze przepisy do publikacji:

- art. 4 — określa sferę zadań publicznych, czyli obszary, w których JST może współpracować z organizacjami;
- art. 5 — opisuje formy współpracy administracji publicznej z organizacjami;
- art. 11 — wskazuje, że organy administracji publicznej mogą wspierać oraz powierzać realizację zadań publicznych organizacjom pozarządowym i innym uprawnionym podmiotom;
- art. 13–15 — regulują otwarty konkurs ofert;
- art. 16 — dotyczy umowy o wsparcie albo powierzenie realizacji zadania publicznego;
- art. 19a — reguluje tryb uproszczony, czyli tzw. małe granty.

Linki:

- **Ustawa w ISAP – Sejm**
- **Tekst jednolity w API Sejmu**
- **Art. 11 – zlecanie zadań publicznych**
- **Art. 16 – umowa o powierzenie lub wsparcie**
- **Art. 19a – małe granty**

4.4. Zamówienia publiczne

Zamówienia publiczne są właściwym trybem wtedy, gdy samorząd chce kupić konkretną usługę i potrafi jasno opisać jej przedmiot, zakres, standard, warunki realizacji oraz sposób rozliczenia. **W przypadku usług społecznych ten tryb może być szczególnie przydatny tam, gdzie usługa ma charakter powtarzalny, odpłatny, mierzalny albo możliwy do rozliczenia według liczby godzin, osób, świadczeń lub wykonanych działań.**

JST może korzystać z zamówień publicznych zarówno w pełnym reżimie Prawa zamówień publicznych, jak i — przy zamówieniach o niższej wartości — zgodnie z wewnętrznym regulaminem obowiązującym w urzędzie. W praktyce zamówienia poniżej progu stosowania pełnej procedury mogą być ważnym narzędziem szybszego i bardziej elastycznego zlecania usług lokalnym realizatorom, w tym PES/PS.

Z perspektywy ekonomii społecznej istotne znaczenie ma również możliwość wynikająca z ustawy o ekonomii społecznej. **Przy zamówieniach, które ze względu na wartość nie podlegają Prawu zamówień publicznych, jednostka sektora finansów publicznych może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie przedsiębiorstwa społeczne. To rozwiązanie wzmacnia możliwość kierowania części zakupów publicznych do sektora społecznego i budowania lokalnego rynku usług społecznych.**

Zamówienie publiczne może być dobrym narzędziem m.in. przy:

- usługach opiekuńczych;
- usługach asystenckich;
- usługach transportowych;
- usługach cateringowych powiązanych z usługami społecznymi (np. obiady dla seniorów z dowozem do domu)
- usługach specjalistycznych;
- działaniach wymagających określonego standardu, terminowości i rozliczalności.

W usługach społecznych szczególnie ważne jest jednak, aby zamówienie nie było projektowane wyłącznie przez pryzmat najniższej ceny. Dobrze przygotowane zamówienie powinno uwzględniać jakość, doświadczenie wykonawcy, dostępność usługi, stabilność kadry, aspekty społeczne oraz możliwość zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem.

Największym ryzykiem jest takie przygotowanie zamówienia, które formalnie spełnia wymogi procedury, ale w praktyce eliminuje lokalne PES/PS albo premiuje wyłącznie najtańszą ofertę. W usługach społecznych może to prowadzić do obniżenia jakości, niestabilności kadry i trudności w zapewnieniu ciągłości wsparcia.

Dlatego przy zamówieniach publicznych JST powinna szczególnie zadbać o:

- dobre opisanie przedmiotu zamówienia;
- realną kalkulację kosztów;
- uwzględnienie kryteriów jakościowych;
- stosowanie klauzul i aspektów społecznych tam, gdzie jest to uzasadnione;
- ocenę potencjału lokalnych PES/PS;
- określenie standardów realizacji;
- monitorowanie jakości, a nie tylko formalnego wykonania umowy.

Zamówienie publiczne wymaga od PES/PS gotowości do działania w logice wykonawczej: terminowości, rozliczeń, fakturowania, zachowania standardów i odpowiedzialności za jakość. Dlatego ten tryb powinien być łączony z wcześniejszą oceną potencjału lokalnych podmiotów oraz — jeśli to potrzebne — ze wsparciem OWES w przygotowaniu PES/PS do udziału w zamówieniach.

W dobrze zaplanowanym systemie zamówienia publiczne nie są tylko procedurą zakupu. Mogą stać się narzędziem wzmacniania lokalnych usług społecznych i lokalnych realizatorów, pod warunkiem, że samorząd świadomie projektuje je z myślą o jakości, dostępności i trwałości usług.

Ustawa z dnia 11 września 2019 r. — Prawo zamówień publicznych.

To podstawa do zlecania usług w trybie zamówień publicznych, gdy JST kupuje konkretną usługę od wykonawcy, w tym także od PES/PS. Dla usług społecznych istotny jest szczególnie reżim zamówień na usługi społeczne i inne szczególne usługi.

Najważniejsze przepisy do publikacji:

- art. 94 — tzw. zamówienia zastrzeżone; umożliwia ograniczenie udziału w postępowaniu do wykonawców spełniających określone warunki społeczne;
- art. 95 — obowiązek określenia wymagań zatrudnienia na podstawie stosunku pracy, gdy czynności mają taki charakter;

- **art. 96 — możliwość stosowania wymagań związanych z aspektami społecznymi, środowiskowymi lub innowacyjnymi;**
- **art. 242 — kryteria oceny ofert, w tym możliwość stosowania kryteriów jakościowych;**
- **art. 359–361 — zamówienia na usługi społeczne i inne szczególne usługi;**
- **art. 361 — możliwość zastrzeżenia zamówienia na wybrane usługi zdrowotne, społeczne i kulturalne dla określonych podmiotów.**

Linki:

- [Prawo zamówień publicznych – ISAP Sejm](#)
- [Tekst ustawy PZP PDF](#)
- [Art. 359 – usługi społeczne i szczególne](#)
- [Komentarz UZP do art. 359](#)
- [Art. 361 – zastrzeżenie wybranych usług społecznych](#)

4.5. Partnerstwo projektowe

Partnerstwo projektowe jest szczególnie przydatne wtedy, gdy JST, PES/PS, organizacje społeczne lub inne instytucje wspólnie przygotowują i realizują projekt finansowany ze środków zewnętrznych, zwłaszcza europejskich.

Ten tryb współpracy może być użyteczny przy:

- uruchamianiu nowych usług
- testowaniu modelu działania
- rozwijaniu usług środowiskowych
- łączeniu kompetencji JST i PES
- budowaniu lokalnych systemów wsparcia
- przygotowaniu usług do późniejszego zlecenia

Partnerstwo projektowe powinno jednak mieć jasno określony cel i podział ról. Nie może być wyłącznie formalnym wymogiem projektu. Już na etapie przygotowania wniosku należy ustalić:

Kto odpowiada za diagnozę?

Kto realizuje usługi?

Kto zatrudnia kadrę?

Kto odpowiada za rekrutację?

Kto prowadzi monitoring?

Kto będzie kontynuował usługę?

Jakieś środki zostaną zaplanowane na zabezpieczenie trwałości?

Największym ryzykiem partnerstwa projektowego jest sytuacja, w której usługa działa tylko w czasie projektu, a po jego zakończeniu nie ma decyzji o jej utrzymaniu. Dlatego partnerstwo powinno być traktowane jako etap budowania systemu, a nie jako cel sam w sobie.

4.6. Jak dobrać tryb do rodzaju usługi

Rodzaj działania/usługi	Najbardziej adekwatny tryb	Uzasadnienie
Stała usługa społeczna uznana przez JST za priorytet	Powierzenie lub zamówienie publiczne	JST zapewnia finansowanie i odpowiada za dostępność usługi.
Pilotaż nowej usługi	Wsparcie, mały grant lub partnerstwo projektowe	Pozwala przetestować rozwiązanie przed decyzją o trwałym finansowaniu.
Usługa jasno opisana, mierzalna i możliwa do zakupu	Zamówienie publiczne	JST kupuje konkretną usługę według określonych standardów.
Działanie środowiskowe lub animacyjne	Wsparcie lub mały grant	Ważna jest elastyczność i lokalna inicjatywa.
Rozwój nowego modelu usług	Partnerstwo projektowe	Pozwala połączyć środki zewnętrzne, kompetencje JST i PES/PS.
Usługa wymagająca stabilnej kadry i ciągłości	Powierzenie lub dobrze przygotowane zamówienie	Kluczowe są standard, jakość i przewidywalne finansowanie.

Wniosek praktyczny

Nie ma jednego najlepszego trybu zlecania usług społecznych. Dobry tryb to taki, który odpowiada charakterowi usługi, jej skali, potrzebom mieszkańców, potencjałowi realizatora i planowi finansowania.

Dla samorządu najważniejsze jest, aby nie zaczynać od procedury, ale od pytania:

jaką usługę chcemy zapewnić mieszkańcom i jaki tryb najlepiej zabezpieczy jej jakość, dostępność i trwałość?

Dobór trybu powinien wynikać z odpowiedzi na kilka podstawowych pytań:

- czy usługa ma być stała, czy pilotażowa;
- czy JST chce ją finansować w całości, czy częściowo;
- czy istnieje lokalny PES/PS gotowy do realizacji;
- czy usługę można precyzyjnie opisać i kupić;
- czy ważniejsza jest elastyczność, partnerstwo czy rozliczalność;
- czy usługa wymaga ciągłości kadry;
- czy finansowanie pochodzi z budżetu JST, projektu, programu krajowego czy montażu kilku źródeł.

5. KRAJOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU I REALIZACJI USŁUG SPOŁECZNYCH

5.1. Programy rządowe

Programy rządowe są istotnym uzupełnieniem finansowania usług społecznych. Pozwalają finansować konkretne typy usług, grupy odbiorców lub działania odpowiadające na potrzeby mieszkańców.

Do najważniejszych programów, które mogą mieć znaczenie dla usług społecznych i LPDI, należą m.in.:

- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością”;
- „Opieka 75+”;
- Korpus Wsparcia Seniorów;
- „Pokonać bezdomność”
- „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym”.

Programy rządowe nie powinny być jednak jedyną podstawą finansowania usług. Mają charakter okresowy, zależą od naborów, regulaminów i dostępnych środków. Dlatego w LPDI powinny być ujmowane jako element montażu finansowego, a nie jako gwarancja trwałości usługi.

Programy rządowe i ich znaczenie dla JST oraz PES/PS

Program	Wsparcie dla JST	Wsparcie dla PES/PS	Znaczenie dla rozwoju usług społecznych
Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością (AOON)	+++	++	Rozwój usług asystencji osobistej dla osób z niepełnosprawnościami. JST może realizować usługę samodzielnie lub zlecać ją podmiotom zewnętrznym.
Opieka 75+	+++	++	Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych.
Korpus Wsparcia Seniorów	+++	++	Rozwój usług sąsiedzkich, teleopieki i wsparcia środowiskowego dla seniorów.
Pokonać bezdomność	+	+++	Rozwój usług wspierających osoby w kryzysie bezdomności, w tym usług

			mieszkaniowych, aktywizacyjnych i reintegracyjnych.
Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!	—	+++	Wzmacnianie potencjału przedsiębiorstw społecznych jako realizatorów usług społecznych i działań reintegracyjnych.

+++ – podstawowe źródło wsparcia dla danego podmiotu;

++ – możliwość udziału pośredniego lub jako realizator usług;

+

– brak bezpośredniego wsparcia.

Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” — edycja 2026

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Program resortowy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla JST — edycja 2026. Celem jest zapewnienie usług asystencji osobistej jako wsparcia w codziennych czynnościach i funkcjonowaniu społecznym.
Kto przyznaje?	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej / środki z Funduszu Solidarnościowego.
Kto może otrzymać środki?	Jednostki samorządu terytorialnego, które składają wnioski w ramach programu.
Na co można przeznaczyć środki?	Na organizację i realizację usług asystencji osobistej dla osób z niepełnosprawnościami, w tym wsparcie w codziennym funkcjonowaniu, aktywności społecznej i zwiększaniu niezależności.
Znaczenie dla LPDI	Program może finansować jedną z kluczowych usług środowiskowych w procesie deinstytucjonalizacji. Dla JST jest narzędziem rozwijania usług bliżej miejsca życia mieszkańców.
Znaczenie dla PES/PS	JST może zlecać realizację usług asystenckich organizacjom społecznym, PES lub PS, jeżeli posiadają odpowiedni potencjał kadrowy i doświadczenie.
Ważne ograniczenie	Program ma charakter okresowy i konkursowy. Nie powinien być jedyną podstawą trwałości usługi asystenckiej w gminie.
Gdzie szukać informacji?	Strona programu AOON 2026 na gov.pl

MRPiPS wskazuje, że głównym celem programu jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako ogólnodostępnego wsparcia w codziennych czynnościach i funkcjonowaniu społecznym.

Program „Opieka 75+” — 2026

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Program „Opieka 75+” na rok 2026. Celem jest zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej.
Kto przyznaje?	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Kto może otrzymać środki?	Gminy do 60 tys. mieszkańców: miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie.
Na co można przeznaczyć środki?	Na świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, w miejscu zamieszkania osób starszych.
Znaczenie dla LPDI	Program wspiera rozwój usług środowiskowych dla seniorów i może być wpisany do LPDI jako źródło finansowania usług opiekuńczych.
Znaczenie dla PES/PS	Gmina może realizować usługi samodzielnie albo zlecać je podmiotom zewnętrznym, w tym organizacjom społecznym i PES/PS, jeśli spełniają warunki realizacji usługi.
Ważne ograniczenie	Program dotyczy określonej grupy wiekowej i określonego typu usług. Nie zastępuje całościowego systemu opieki środowiskowej.
Gdzie szukać informacji?	Program Opieka 75+ na rok 2026

Program jest realizowany od 1 stycznia do 31 grudnia 2026 r. i adresowany do gmin liczących do 60 tys. mieszkańców.

Program „Korpus Wsparcia Seniorów” — 2026

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Program „Korpus Wsparcia Seniorów” na rok 2026. Celem jest wsparcie gmin w organizowaniu usług dla seniorów, w tym usług sąsiedzkich i tzw. opieki na odległość.
Kto przyznaje?	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Kto może otrzymać środki?	Wszystkie gminy w Polsce: miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie.
Na co można przeznaczyć środki?	Na usługi opiekuńcze w formie usług sąsiedzkich oraz rozwiązania poprawiające bezpieczeństwo i samodzielne funkcjonowanie seniorów w miejscu zamieszkania, w tym opiekę na odległość.

Skala wsparcia	Gminy mogą uzyskać wsparcie finansowe do 80% przewidywanych kosztów całkowitych realizacji zadania.
Znaczenie dla LPDI	Program dobrze wpisuje się w rozwój lokalnych usług środowiskowych dla seniorów, szczególnie tam, gdzie gmina chce wzmacniać wsparcie sąsiedzkie i bezpieczeństwo osób starszych.
Znaczenie dla PES/PS	PES/PS mogą być partnerami lub realizatorami części działań, szczególnie tam, gdzie mają doświadczenie w pracy środowiskowej, animacji lokalnej, usługach opiekuńczych lub wsparciu seniorów.
Ważne ograniczenie	Program ma charakter roczny, dlatego wymaga zaplanowania kontynuacji finansowania po zakończeniu edycji.
Gdzie szukać informacji?	Program Korpus Wsparcia Seniorów na rok 2026

Program jest adresowany do wszystkich gmin w Polsce, a wsparcie może wynosić do 80% kosztów realizacji zadania.

Program „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2026

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Program Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2026. Celem programu jest wspieranie działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności i zagrożonych bezdomnością.
Kto przyznaje?	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Kto może otrzymać środki?	Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty uprawnione do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej.
Skala wsparcia	Dotacje od 50 tys. zł do 400 tys. zł. Dofinansowanie może wynieść do 90% kosztów realizacji zadania.
Na co można przeznaczyć środki?	Na działania profilaktyczne, interwencyjne, aktywizacyjne, integracyjne i mieszkaniowe skierowane do osób w kryzysie bezdomności oraz zagrożonych bezdomnością.
Znaczenie dla LPDI	Program wspiera rozwój usług środowiskowych i mieszkaniowych dla osób w kryzysie bezdomności, wpisując się w założenia deinstytucjonalizacji.
Znaczenie dla PES/PS	PES i PS mogą realizować działania reintegracyjne, mieszkaniowe, aktywizacyjne i wspierające usamodzielnienie osób w kryzysie bezdomności.

Ważne ograniczenie	Program ma charakter konkursowy i okresowy. Powinien być traktowany jako element montażu finansowego, a nie jedyne źródło finansowania usług.
Gdzie szukać informacji?	Program „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2026 (MRPiPS).

Program „Pokonać bezdomność” jest jednym z nielicznych krajowych instrumentów finansowania usług skierowanych bezpośrednio do osób w kryzysie bezdomności.

Program „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!” — 2026–2028

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Program „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym!” na lata 2026–2028. Celem jest wsparcie przedsiębiorstw społecznych, w tym zatrudnienia, realizacji usług społecznych, kosztów bieżących i reintegracji.
Kto przyznaje?	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Departament Ekonomii społecznej
Kto może otrzymać środki?	Podmioty ekonomii społecznej posiadające status PS.
Skala wsparcia	Do 100 tys. zł na wsparcie zatrudnienia i koszty bieżące albo do 100 tys. zł na realizację usług społecznych i koszty bieżące; dodatkowo możliwe wsparcie reintegracji do 50 tys. zł.
Na co można przeznaczyć środki?	Na dofinansowanie zatrudnienia, koszty bieżące, podnoszenie potencjału PS do realizacji usług społecznych, superwizję, szkolenia, wdrażanie usprawnień oraz reintegrację społeczną i zawodową pracowników.
Znaczenie dla LPDI	Program nie finansuje bezpośrednio JST, ale wzmacnia PS jako potencjalnych realizatorów usług społecznych zleczanych przez samorząd.
Znaczenie dla PES/PS	To jedno z najważniejszych krajowych źródeł wzmacniania przedsiębiorstw społecznych, które realizują lub chcą realizować usługi społeczne. Alokacja na 2026 roku (24 mln)
Gdzie szukać informacji?	Program Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym 2026–2028

5.2. Fundusz celowy - PFRON

Fundusze celowe mogą wspierać wybrane obszary usług społecznych, szczególnie wtedy, gdy działania dotyczą konkretnych grup mieszkańców lub szczególnych potrzeb społecznych. **W kontekście LPDI najważniejsze znaczenie ma przede wszystkim PFRON, czyli Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.**

Środki PFRON mogą wspierać działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, ich rodzin, opiekunów, wolontariuszy oraz organizacji działających lokalnie. Dla samorządu i PES/PS mogą być ważnym źródłem uzupełniającym, zwłaszcza przy rozwijaniu usług środowiskowych, aktywizacyjnych, poradniczych, integracyjnych i wspierających samodzielność.

Nie powinny być jednak traktowane jako samodzielna podstawa finansowania całego systemu usług. Ich znaczenie polega raczej na wzmacnianiu konkretnych działań, grup odbiorców i lokalnych inicjatyw, które wynikają z diagnozy potrzeb.

PFRON — działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych — środki na rehabilitację społeczną i zawodową oraz działania wspierające osoby z niepełnosprawnościami.
Kto przyznaje?	PFRON, samorządy realizujące zadania finansowane ze środków PFRON oraz operatorzy wybranych programów grantowych.
Kto może otrzymać środki?	W zależności od instrumentu: JST, powiaty, organizacje pozarządowe, PES/PS, instytucje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz bezpośrednio osoby z niepełnosprawnościami.
Na co można przeznaczyć środki?	Na rehabilitację społeczną i zawodową, aktywizację, wsparcie środowiskowe, poradnictwo, wsparcie psychologiczne, szkolenia, warsztaty, grupy wsparcia, działania integracyjne, rozwój wolontariatu, dostępność i inicjatywy lokalne.
Znaczenie dla LPDI	PFRON może wspierać rozwój usług i działań środowiskowych dla osób z niepełnosprawnościami, szczególnie tam, gdzie LPDI wskazuje potrzebę wzmacniania samodzielności, dostępności i lokalnego wsparcia.
Znaczenie dla PES/PS	PES/PS mogą korzystać z wybranych konkursów i programów PFRON, a także realizować działania zlecane lub finansowane ze środków PFRON. Może to wzmacniać ich rolę jako lokalnych realizatorów usług.
Ważne ograniczenie	Zakres wsparcia zależy od konkretnego programu, konkursu lub zasad dystrybucji środków. Finansowanie ma często charakter celowy, okresowy i wymaga zgodności z warunkami danego naboru.

Gdzie szukać informacji?	Strona PFRON oraz zakładka projekty i konkursy dla organizacji pozarządowych .

PFRON — „Moc lokalnych inicjatyw”

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Konkurs / program grantowy PFRON „Moc lokalnych inicjatyw”. Jego celem jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia na poziomie lokalnym oraz pobudzanie oddolnych działań społecznych.
Kto przyznaje?	PFRON poprzez operatorów projektów wyłanianych w formule regrantingu. Operatorzy ogłaszają konkursy dla organizacji i przyznają granty.
Kto może otrzymać środki?	Organizacje pozarządowe i inne uprawnione podmioty działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami, szczególnie lokalne, małe lub nowe organizacje, które dotychczas korzystały ze środków PFRON w niewielkim zakresie.
Na co można przeznaczyć środki?	Na lokalne działania dla osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia, m.in. wsparcie psychologiczne i poradnicze, warsztaty, szkolenia, grupy wsparcia, działania integracyjne, animacyjne, środowiskowe, rozwój wolontariatu i współpracy lokalnej.
Skala wsparcia	W zależności od operatora i naboru granty mogą mieć różną wysokość; w materiałach PFRON wskazywano m.in. granty do 60 000 zł lub do 70 000 zł w zależności od edycji i makroregionu.
Znaczenie dla LPDI	Program może wspierać działania uzupełniające lokalny system usług: animację, integrację, aktywizację, wsparcie środowiskowe i przygotowanie organizacji do większej roli w świadczeniu usług.
Znaczenie dla PES/PS	Może być źródłem pierwszych doświadczeń, rozwoju lokalnych działań i budowania potencjału organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami.
Ważne ograniczenie	Program nie powinien być traktowany jako źródło finansowania trwałych usług społecznych. Ma raczej charakter grantowy, lokalny i uzupełniający.
Gdzie szukać informacji?	PFRON — Moc lokalnych inicjatyw oraz operatorzy projektów .

Konkurs „Moc lokalnych inicjatyw” jest uzupełnieniem oferty PFRON w obszarze rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami realizowanej za pośrednictwem organizacji pozarządowych. PFRON wskazuje, że jego celem jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami na poziomie lokalnym oraz uruchamianie potencjału małych i nowych organizacji.

5.3. Fundusz Solidarnościowy — usługi asystenckie i opieka wytchnieniowa

Fundusz Solidarnościowy jest jednym z najważniejszych krajowych źródeł finansowania usług środowiskowych dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin i opiekunów. Z perspektywy deinstytucjonalizacji ma szczególne znaczenie, ponieważ wspiera te formy pomocy, które pozwalają mieszkańcom funkcjonować możliwie samodzielnie w swoim środowisku lokalnym, bez konieczności korzystania z rozwiązań instytucjonalnych.

Dla samorządów Fundusz Solidarnościowy może być narzędziem rozwijania usług asystenckich i wytchnieniowych jako części lokalnego systemu wsparcia. Nie powinien być jednak traktowany jako jedyna podstawa finansowania tych usług. Programy finansowane z Funduszu mają charakter edycyjny, dlatego w LPDI warto pokazywać je jako ważny element montażu finansowego, który powinien być powiązany z budżetem JST i planem trwałości usług.

Element	Opis
Nazwa źródła i przeznaczenie	Fundusz Solidarnościowy — finansowanie programów resortowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, w tym usług asystencji osobistej oraz opieki wytchnieniowej.
Kto przyznaje?	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej; nabory dla JST są realizowane za pośrednictwem wojewodów i Generatora Funduszu Solidarnościowego.
Kto może otrzymać środki?	W zależności od programu: gminy, powiaty oraz organizacje pozarządowe.
Na co można przeznaczyć środki?	Na usługi asystencji osobistej wspierające osoby z niepełnosprawnościami w codziennych czynnościach i funkcjonowaniu społecznym oraz na opiekę wytchnieniową dla członków rodzin i opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę.
Znaczenie dla LPDI	To jedno z najważniejszych krajowych źródeł finansowania usług środowiskowych w procesie deinstytucjonalizacji. Pozwala rozwijać wsparcie bliżej miejsca życia mieszkańców i odciążać opiekunów rodzinnych.
Znaczenie dla PES/PS	PES/PS mogą być realizatorami usług zlecanych przez JST albo korzystać z konkursów dla organizacji pozarządowych, jeśli spełniają warunki programu.
Ważne ograniczenie	Programy mają charakter edycyjny i okresowy. Nie powinny być jedyną podstawą trwałości usług asystenckich i wytchnieniowych w gminie.
Gdzie szukać informacji?	Fundusz Solidarnościowy , Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla JST — edycja 2026 , Opieka wytchnieniowa dla JST — edycja 2026

5.4. Programy NIW: PROO i NOWEFIO

Programy Narodowego Instytutu Wolności — w szczególności PROO i NOWEFIO — nie są typowym źródłem finansowania usług społecznych zleczanych przez JST. **Ich znaczenie polega przede wszystkim na wzmacnianiu organizacji społecznych, które mogą być obecnymi lub przyszłymi realizatorami usług.**

Z perspektywy LPDI warto traktować je jako źródła uzupełniające. Nie finansują one bezpośrednio „godzin usługi” w taki sposób jak budżet JST, programy resortowe czy zamówienia publiczne, ale mogą wzmacniać zaplecze organizacyjne, kadrowe i społeczne PES/PS. To ważne, bo trwałość usług zależy nie tylko od pieniędzy na samo świadczenie usługi, ale także od tego, czy organizacja ma stabilne zarządzanie, zespół, partnerstwa, kompetencje i zdolność do pracy długofalowej.

PROO jest szczególnie przydatny wtedy, gdy organizacja potrzebuje wzmocnić fundamenty działania: zarządzanie, planowanie strategiczne, stabilność finansową, zespół i zdolność do długofalowej współpracy z JST. W broszurze wskazano, że w Priorytecie 1a wsparcie może wynosić od 30 000 do 500 000 zł i być udzielane na okres od 9 do 31 miesięcy.

NOWEFIO ma większe znaczenie tam, gdzie lokalny plan usług wymaga pracy ze społecznością: animacji, aktywizacji obywatelskiej, wolontariatu, konsultacji, działań na rzecz dobra wspólnego i wzmacniania kompetencji organizacji. W broszurze wskazano m.in. priorytety dotyczące organizacji obywatelskich na rzecz dobra wspólnego, organizacji obywatelskich w życiu publicznym oraz wzmacniania kompetencji organizacji obywatelskich.

Program / priorytet	Skala wsparcia	Okres	Na co można przeznaczyć	Znaczenie dla PES/PS i usług społecznych
PROO 1a – wsparcie działań misyjnych i rozwoju instytucjonalnego	30 000–500 000 zł	9–31 miesięcy	działania statutowe, rozwój instytucjonalny, strategia min. 5-letnia, standardy pracy, zarządzanie, stabilność finansowa	wzmacnia organizację jako stabilnego partnera JST; nie finansuje typowo usługi, ale buduje potencjał do jej realizacji
PROO 5 – wsparcie doraźne	do 20 000 zł	od dnia złożenia wniosku maks. do 31.12.2026 r.	nagłe potrzeby organizacji, udział w wydarzeniach życia publicznego, członkostwo w organizacjach międzynarodowych	zabezpiecza organizację w sytuacjach nagłych lub wzmacnia jej obecność w sieciach i debacie publicznej

NOWEFIO – Priorytet 2: Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego	100 000–300 000 zł	maks. 34 miesiące	działania obywatelskie i społeczne mieszczące się w sferze zadań publicznych	może wspierać działania animacyjne, lokalne, wspólnotowe wokół usług społecznych
NOWEFIO – Priorytet 3: Organizacje obywatelskie w życiu publicznym	100 000–300 000 zł	maks. 34 miesiące	udział organizacji i obywateli w życiu publicznym, rzecznictwo, partycypacja	przydatne przy konsultacjach, diagnozie lokalnej, wzmacnianiu głosu mieszkańców i PES/PS
NOWEFIO – Priorytet 4: Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich	100 000–300 000 zł	maks. 34 miesiące	rozwój kompetencji, samoorganizacja, wzmocnienie instytucjonalne sektora obywatelskiego	wzmacnia kadry, zarządzanie i przygotowanie organizacji do współpracy z JST

6. EUROPEJSKIE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA USŁUG SPOŁECZNYCH I PES

Środki europejskie w perspektywie 2021–2027 są jednym z najważniejszych impulsów rozwojowych dla usług społecznych, deinstytucjonalizacji oraz ekonomii społecznej. Ich znaczenie polega nie tylko na finansowaniu konkretnych usług, ale także na wzmacnianiu lokalnych systemów wsparcia: diagnozy, koordynacji, kadr, standardów, partnerstw oraz roli PES/PS jako realizatorów usług.

Z perspektywy JST środki europejskie powinny być traktowane jako narzędzie rozwoju i zmiany systemowej, a nie jako jednorazowe źródło finansowania działań projektowych. Dobrze zaplanowany projekt europejski powinien odpowiadać na realną potrzebę mieszkańców, wzmacniać lokalną usługę i przygotowywać samorząd do jej utrzymania po zakończeniu dofinansowania.

Fundusze Europejskie 2021–2027 mają kluczowe znaczenie dla usług społecznych i Cel Polityki 4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym, a w ramach EFS+ przede wszystkim cele szczegółowe dotyczące włączenia społecznego, usług społecznych, aktywnej integracji i ekonomii społecznej.

6.1. EFS+ w finansowaniu usług społecznych

EFS+ jest podstawowym funduszem europejskim finansującym rozwój usług społecznych i działania związane z deinstytucjonalizacją. W praktyce oznacza to możliwość finansowania usług świadczonych w społeczności lokalnej, bliżej miejsca życia mieszkańców, zamiast wzmacniania modelu instytucjonalnego.

W obszarze włączenia społecznego szczególne znaczenie mają cele szczegółowe EFS+, zwłaszcza:

- cel h — aktywne włączenie społeczne oraz ekonomia społeczna (OWES)
- cel k — dostęp do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług wspierających dostęp do mieszkań, opieki skoncentrowanej na osobie, usług opieki długoterminowej i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- cel l — integracja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym dzieci i osób najbardziej potrzebujących.

Dla LPDI najważniejszy jest cel k, ponieważ obejmuje usługi dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osób z niepełnosprawnościami, osób chorych, osób z problemami zdrowia psychicznego oraz ich otoczenia.

W ramach EFS+ możliwe jest finansowanie m.in.:

- usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania;
- usług asystenckich;
- usług wytchnieniowych;
- wsparcia opiekunów faktycznych;
- mieszkań wspomaganych i chronionych;
- dziennych form wsparcia;
- środowiskowego wsparcia zdrowia psychicznego;
- transportu indywidualnego door-to-door;
- teleopieki jako elementu kompleksowej usługi;
- szkoleń i podnoszenia kompetencji kadr;
- superwizji;
- działań zapobiegających umieszczaniu osób w placówkach całodobowych;
- usamodzielniania osób opuszczających instytucje.

Wniosek praktyczny

EFS+ nie powinien być traktowany wyłącznie jako „pieniądze na projekt”. To narzędzie budowania lokalnego systemu usług. JST powinien umieć przełożyć projekt na trwałą usługę: kto będzie ją realizował, jak będzie finansowana po projekcie, jak zostanie opisana w LPDI i jaką rolę mogą odegrać PES/PS

6.1.1 Program FERS

Program FERS ma przede wszystkim znaczenie krajowe i systemowe. W odróżnieniu od programów regionalnych nie jest głównym źródłem finansowania lokalnych usług społecznych, ale wspiera rozwiązania, które mają wzmacniać cały system: standardy, koordynację, kompetencje, modele współpracy oraz instrumenty zachęcające JST do zlecania usług PES.

W tej części rozdziału szczególna uwaga zostanie poświęcona dwóm instrumentom FERS, które mają praktyczne znaczenie dla planowania usług społecznych w LPDI oraz dla budowania współpracy JST z PES/PS: Premii Społecznej oraz instrumentom zwrotnym, w tym pożyczkom dla podmiotów ekonomii społecznej.

Premia Społeczna jest ważna przede wszystkim z perspektywy samorządu, ponieważ może zachęcać JST do zlecania lub powierzania usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej. To instrument, który nie zastępuje odpowiedzialności JST za finansowanie usług, ale może pomóc w uruchomieniu współpracy, przetestowaniu modelu zlecania albo zwiększeniu skali usług realizowanych przez PES.

Instrumenty zwrotne, w tym pożyczki, mają natomiast znaczenie głównie dla samych PES/PS. Mogą wspierać ich rozwój, płynność finansową, inwestycje, przygotowanie do realizacji usług oraz wzmacnianie potencjału organizacyjnego. W kontekście LPDI są ważne dlatego, że samorząd może zaplanować usługę, ale potrzebuje po drugiej stronie stabilnego i przygotowanego realizatora.

Dlatego oba instrumenty warto czytać łącznie: **Premia Społeczna wzmacnia stronę popytową — czyli gotowość JST do zlecania usług PES, a pożyczki i instrumenty zwrotne wzmacniają stronę podaźową — czyli zdolność PES/PS do profesjonalnej realizacji tych usług.**

6.1.2 Premia Społeczna w FERS

Premia Społeczna jest szczególnie ważna z punktu widzenia tej publikacji, ponieważ łączy trzy elementy: JST, PES oraz usługę społeczną. Jest to mechanizm grantowy skierowany do gmin i powiatów, który ma zachęcać samorządy do zlecania lub powierzania usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej.

Grant jest przyznawany JST na pokrycie części kosztów realizacji usługi społecznej zleconej PES. Celem projektu jest zwiększenie popytu JST na usługi społeczne świadczone przez PES oraz zwiększenie dostępu mieszkańców do wysokiej jakości usług w społeczności lokalnej.

Element	Opis
Nazwa instrumentu	Premia Społeczna
Program	FERS 2021–2027, Działanie 04.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego

Kto może wnioskować?	JST — gmina lub powiat
Kto realizuje usługę?	PES, w tym przedsiębiorstwo społeczne
Na co można przeznaczyć grant?	Wyłącznie na pokrycie części kosztów usługi społecznej zleconej PES
Czego nie finansuje?	Kosztów organizacji procesu zlecenia, kosztów administracyjnych JST, inwestycji, cross-financingu
Tryb zlecenia	Zamówienie albo powierzenie realizacji zadania publicznego; przy trybie pożytku publicznego dopuszczalne jest powierzenie
Poziom wsparcia	Co do zasady do 50% kosztów usługi, z możliwością zwiększenia udziału grantu maksymalnie do 90% po spełnieniu określonych warunków
Znaczenie dla LPDI	Instrument może pomóc JST przetestować lub zwiększyć skalę zlecania usług społecznych PES
Znaczenie dla PES/PS	Wzmacnia rolę PES jako realnych wykonawców usług społecznych finansowanych przez samorząd
Gdzie szukać informacji?	Premia Społeczna – oficjalna strona projektu (dokumentacja konkursowa, procedury, aktualne nabory, kalkulator grantu, FAQ, baza wiedzy). Dodatkowe informacje o projekcie dostępne są również na stronie Fundacji Fundusz Współpracy .

Premia Społeczna jest ważna nie dlatego, że zastępuje budżet JST, ale dlatego, że może pomóc samorządowi zrobić pierwszy lub kolejny krok w stronę zlecania usług społecznych sektorowi społecznemu. W LPDI można ją traktować jako instrument przejściowy: wspierający uruchomienie, rozszerzenie albo uporządkowanie współpracy JST–PES.

Wniosek praktyczny

Premia Społeczna jest narzędziem zachęcające do zlecania usług PES, ale nie jako trwałe źródło finansowania. Już na etapie aplikowania trzeba pytać: co stanie się z usługą po zakończeniu grantu i czy JST jest gotowa włączyć ją do stałego finansowania?

6.1.3. Pożyczki BGK dla PES

Instrumenty zwrotne są ważnym elementem finansowania rozwoju podmiotów ekonomii społecznej. **W odróżnieniu od dotacji nie służą prostemu pokryciu kosztów działania, ale mają wspierać rozwój, inwestycje, płynność oraz zdolność PES do prowadzenia działalności odpłatnej lub gospodarczej.**

Z perspektywy LPDI są istotne dlatego, że samorząd może zaplanować usługę społeczną, ale potrzebuje po drugiej stronie stabilnego, przygotowanego i zdolnego organizacyjnie realizatora.

Pożyczki dla PES wdrażane przez [BGK](#) są finansowane ze środków programu FERS 2021–2027, budżetu państwa oraz wkładu własnego partnerów finansujących. Ich celem jest zwiększenie liczby PES korzystających z finansowania zwrotnego i wzmocnienie ich potencjału rozwojowego.

W aktualnych zasadach szczególnie ważne są dwie zmiany: obniżenie oprocentowania pożyczek do **0,25% w skali roku** oraz zwiększenie możliwego umorzenia do **40% kapitału pożyczki**. BGK wskazuje, że zmiany obowiązują od września 2025 r. i mają ułatwić PES rozwój działalności oraz realizację misji społecznej.

Pożyczki dla PES wdrażane przez BGK

Instrument	Dla kogo	Skala wsparcia	Okres spłaty	Na co można przeznaczyć
Pożyczka na start	PES działające do 12 miesięcy	do 100 tys. zł na jedną pożyczkę; możliwe dwie pożyczki do łącznej kwoty 200 tys. zł	do 5 lat	rozpoczęcie działalności, koszty funkcjonowania we wczesnej fazie, tworzenie miejsc pracy, zakup wyposażenia, rozwój działalności
Pożyczka na rozwój	PES działające powyżej 12 miesięcy	do 500 tys. zł na jedną pożyczkę; do 1 mln zł dla jednego PES u jednego partnera finansującego	7–10 lat	inwestycje, zakup sprzętu, modernizacja, rozszerzenie działalności, nowe usługi, nowe miejsca pracy
Pożyczka płynnościowa	PES działające co najmniej 12 miesięcy, prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną statutową	do 70 tys. zł , maksymalnie do 40% rocznego obrotu	do 36 miesięcy	bieżące koszty działalności, wynagrodzenia, ZUS, podatki, zobowiązania, koszty administracyjne, zakup towarów i drobnego wyposażenia

Znaczenie dla usług społecznych i LPDI

Z punktu widzenia lokalnych planów deinstytucjonalizacji instrumenty zwrotne nie zastępują finansowania usług przez JST. Mogą jednak wzmacniać PES/PS jako realizatorów usług społecznych. Pożyczka może pomóc organizacji kupić sprzęt, dostosować lokal, uruchomić nową usługę, zwiększyć skalę działania, zatrudnić kadrę albo utrzymać płynność w okresie oczekiwania na płatności.

Szczególnie ważna jest możliwość częściowego umorzenia pożyczki, m.in. w przypadku realizacji przedsięwzięć obejmujących usługi społeczne lub zdrowotne świadczone w społeczności lokalnej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, działań związanych z dostępnością lub zieloną gospodarką. Umorzenie może wynieść co do zasady do **40% wartości wypłaconego kapitału pożyczki**.

Wniosek praktyczny

Dla JST pożyczka nie jest źródłem finansowania usługi publicznej. Jest natomiast narzędziem, które może wzmocnić lokalnego realizatora – właśnie PES. Dlatego przy tworzeniu LPDI warto pytać nie tylko o to, z jakich środków samorząd sfinansuje usługę, ale także o to, czy lokalny PES ma potencjał organizacyjny i finansowy, aby tę usługę stabilnie realizować. Pożyczki BGK wzmacniają stronę podażową — czyli zdolność PES/PS do profesjonalnego świadczenia usług. Oba instrumenty warto pokazywać razem, bo dopiero ich połączenie pozwala myśleć o realnym rynku usług społecznych: samorząd chce zlecać, a PES ma warunki, aby usługę dobrze wykonać.

6.2. Program regionalny — Wielkopolska - FEW

Programy regionalne są jednym z najważniejszych źródeł finansowania lokalnych usług społecznych w perspektywie 2021–2027. To właśnie na poziomie województwa najczęściej finansowane są działania najbliższe praktyce samorządowej: rozwój usług opiekuńczych, asystenckich, środowiskowych, wsparcie rodzin, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, opiekunów faktycznych oraz działania związane z Deinstytucjonalizacją.

W przypadku Wielkopolski podstawowym programem jest **Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021–2027**. Aktualnych informacji należy szukać przede wszystkim na stronie programu oraz w Szczegółowym Opisie Priorytetów, który jest dokumentem zmienianym i aktualizowanym w trakcie wdrażania programu. Z perspektywy JST środki regionalne mogą finansować rozwój usług ujętych w LPDI. Z perspektywy PES/PS są natomiast szansą na wejście w rolę partnera, wykonawcy, podwykonawcy albo lokalnego realizatora usług zleczanych przez samorząd.

6.2.1. Finansowanie usług społecznych w ramach Funduszy Europejskich dla Wielkopolski 2021–2027

Wielkopolski program regionalny może być wykorzystywany do finansowania usług społecznych i zdrowotnych, w tym usług świadczonych w społeczności lokalnej. Szczególne znaczenie ma tu **Działanie 6.13 Usługi społeczne i zdrowotne**, w ramach którego ogłaszane są nabory dotyczące m.in. usług społecznych, Deinstytucjonalizacja oraz Centrów Usług Społecznych. Przykładowo nabór dotyczący usług społecznych i Deinstytucjonalizacja przewidywał poziom dofinansowania projektu na poziomie 90%, w tym 70% ze środków UE i 20% z budżetu państwa.

W ramach regionalnego finansowania usług społecznych mogą pojawiać się m.in.:

- tworzenie i rozwój Centrów Usług Społecznych;
- usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze;
- usługi asystenckie;
- wsparcie opiekunów faktycznych;
- teleopiekę
- transport door-to-door;
- mieszkania wspomagane i treningowe;
- usługi dla rodzin i dzieci;
- wsparcie pieczy zastępczej;
- szkolenia i wzmacnianie kompetencji kadr;
- działania wspierające proces Deinstytucjonalizacja.

Dla JST oznacza to możliwość finansowania usług, które wynikają z lokalnej diagnozy i LPDI. Dla PES/PS oznacza to możliwość udziału w projektach jako realizator usług, partner samorządu albo podmiot, któremu JST zleca część działań.

6.2.2. CUS i rozwój usług lokalnych

Wielkopolska przewiduje również finansowanie działań związanych z tworzeniem i rozwojem Centrów Usług Społecznych. Przykładem jest nabór w ramach Działania 6.13 dotyczący CUS, w którym wskazano składanie wniosków przez system LSI 2021+ w terminie od 19 stycznia do 20 marca 2026 r.

Dla LPDI ma to szczególne znaczenie, ponieważ CUS może być lokalnym koordynatorem usług społecznych. Nie chodzi wyłącznie o utworzenie nowej instytucji, ale o uporządkowanie lokalnego systemu: diagnozy, planowania usług, współpracy z organizacjami, dostępności dla mieszkańców i koordynacji wsparcia.

W praktyce środki na CUS mogą wspierać:

- rozwój katalogu usług społecznych;
- koordynację usług;
- diagnozę potrzeb mieszkańców;
- współpracę z lokalnymi realizatorami;

- przygotowanie usług do zlecenia;
- rozwój standardów i jakości;
- działania środowiskowe i animacyjne.

Dla PES/PS ważne jest, aby już na etapie planowania CUS i LPDI rozmawiać o tym, które usługi mogą być realizowane przez lokalne organizacje i przedsiębiorstwa społeczne.

6.2.3. Wsparcie OWES dla PES i PS — miejsca pracy w przedsiębiorstwach społecznych

Drugim ważnym obszarem regionalnego finansowania jest wsparcie ekonomii społecznej, realizowane przez OWES. W Wielkopolsce projekty OWES finansowane są z programu regionalnego, w ramach Priorytetu 6 EFS+ i Działania 6.11 Podmioty ekonomii społecznej. Przykładowo Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej wskazuje, że projekt realizowany jest w ramach FEW 2021–2027, Priorytetu 6 oraz Działania 6.11.

Z punktu widzenia usług społecznych OWES nie finansuje bezpośrednio usług dla mieszkańców, ale wzmacnia podmioty, które mogą te usługi realizować. To bardzo ważne rozróżnienie. JST może zaplanować usługę, ale jeśli lokalny PES nie ma kadry, stabilności organizacyjnej, statusu PS albo zdolności do realizacji zleceń, sama usługa pozostanie na papierze.

OWES może wspierać PES/PS m.in. w zakresie:

- tworzenia i utrzymania miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych;
- przygotowania do uzyskania statusu przedsiębiorstwa społecznego;
- rozwoju działalności odpłatnej i gospodarczej;
- kalkulacji kosztów usług;
- przygotowania do konkursów i zamówień;
- budowania partnerstw z JST;
- wzmacniania zarządzania i finansów;
- reintegracji społecznej i zawodowej pracowników.

Stawki jednostkowe na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w PS: **31 229 zł na utworzenie miejsca pracy, 32 400 zł na utrzymanie pełnego etatu, 24 300 zł dla 3/4 etatu i 16 200 zł dla 1/2 etatu**. Łącznie dla pełnego etatu daje to **63 629 zł**.

Warto jednak każdorazowo sprawdzać aktualne zasady danego OWES, ponieważ stawki i warunki mogą być aktualizowane/indeksowane. Przykładowo jeden z OWES wskazuje obecnie stawkę **35 212 zł** na utworzenie miejsca pracy oraz **38 700 zł** na utrzymanie miejsca pracy przez 12 miesięcy na pełny etat

Przykład:

Dla **subregionu konińskiego** właściwy jest **Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej — WOES**, prowadzony przez Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych. Projekt WOES

2023–2028 obejmuje m.in. **utworzenie i utrzymanie 237 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych** oraz wsparcie 130 PES.

Wsparcie OWES na miejsca pracy w PS — subregion koniński

Element	Opis
Źródło / operator	Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej — WOES, subregion koniński.
Program	Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021–2027, Priorytet 6, Działanie 6.11 Podmioty ekonomii społecznej.
Kto może skorzystać?	Przedsiębiorstwa społeczne oraz PES, które uzyskają status przedsiębiorstwa społecznego i tworzą nowe miejsca pracy dla osób wskazanych w ustawie o ekonomii społecznej.
Na co?	Utworzenie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, a także usługi wspierające rozwój PES/PS, animację, inkubację, reintegrację, przygotowanie do zamówień publicznych i wzmacnianie potencjału kadrowego, finansowego i biznesowego.
Wysokość wsparcia	31 229 zł na utworzenie jednego miejsca pracy oraz 32 400 zł na utrzymanie pełnego etatu przez 12 miesięcy; łącznie 63 629 zł na jedno miejsce pracy na pełen etat.
Inne warianty utrzymania miejsca pracy	24 300 zł dla 3/4 etatu przez 12 miesięcy oraz 16 200 zł dla 1/2 etatu przez 12 miesięcy.
Limit	Maksymalnie 10 stawek jednostkowych na utworzenie miejsc pracy dla jednego podmiotu w okresie trwałości miejsca pracy.
Znaczenie dla LPDI	Jeśli JST chce zlecać usługi społeczne PES/PS, wsparcie OWES może pomóc przygotować lokalnego realizatora: zatrudnić kadrę, zbudować potencjał organizacyjny i wejść w rolę wykonawcy usług.
Gdzie szukać informacji?	WOES — projekt

W przypadku gmin z subregionu konińskiego planujących LPDI trzeba równolegle sprawdzać dwa źródła: środki na samą usługę społeczną oraz wsparcie WOES na przygotowanie PES/PS do jej realizacji. Dofinansowanie miejsc pracy nie finansuje bezpośrednio usługi dla mieszkańców, ale może stworzyć warunki do tego, aby lokalny PES/PS miał kadrę i potencjał do jej świadczenia.

Wniosek praktyczny

W przypadku gmin z subregionu konińskiego planujących LPDI trzeba równolegle sprawdzać dwa źródła: środki na samą usługę społeczną oraz wsparcie WOES na przygotowanie PES/PS do jej realizacji. Dofinansowanie miejsc pracy nie finansuje bezpośrednio usługi dla mieszkańców, ale może stworzyć warunki do tego, aby lokalny PES/PS miał kadrę i potencjał do jej świadczenia.

6. 3 Jak łączyć finansowanie usług i wsparcie OWES

Największa wartość programów regionalnych pojawia się wtedy, gdy JST i PES/PS nie korzystają z nich osobno, ale jako z elementów jednego lokalnego planu.

Możliwy model wygląda następująco:

Element	Źródło finansowania	Znaczenie dla LPDI
Rozwój usługi społecznej	FEW 2021–2027, Działanie 6.13	Finansuje usługę dla mieszkańców, np. opiekuńczą, asystencką, środowiskową.
Przygotowanie PES/PS do realizacji usługi	OWES, Działanie 6.11	Wzmacnia organizację, kadry, model finansowy i zdolność do współpracy z JST.
Miejsca pracy w PS	OWES	Pozwala tworzyć zatrudnienie potrzebne do świadczenia usług.
Zlecenie usługi przez JST	Budżet JST, konkurs, zamówienie, projekt UE	Umożliwia faktyczne świadczenie usługi mieszkańcom.
Trwałość po projekcie	Budżet JST + programy krajowe + środki regionalne	Decyduje, czy usługa przetrwa po zakończeniu projektu.

7. INSTRUMENTY I FORMY WSPARCIA WYNIKAJĄCE Z USTAWY O EKONOMII SPOŁECZNEJ

Ustawa o ekonomii społecznej porządkuje system wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Z perspektywy lokalnych usług społecznych jej znaczenie polega nie tylko na definiowaniu statusu przedsiębiorstwa społecznego, ale przede wszystkim na wskazaniu instrumentów, które mogą wzmacniać PES/PS jako realizatorów usług na rzecz mieszkańców.

Dla JST oznacza to możliwość budowania współpracy z podmiotami, które łączą dwa cele: świadczenie usług społecznych oraz reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem. Według danych na maj 2026 w Polsce funkcjonuje 1877 przedsiębiorstw społecznych w samej Wielkopolsce to 150, zatrudniających ok. 30 tys. pracowników, w tym ponad 12 tys. osób zagrożonych marginalizacją; ok. 33% PS łączy usługi społeczne z reintegracją.

7.1. Logika i formy instrumentów wsparcia

Instrumenty z ustawy o ekonomii społecznej można podzielić na kilka grup:

Obszar wsparcia	Znaczenie dla PES/PS	Znaczenie dla JST i LPDI
OWES	animacja, inkubacja, doradztwo, miejsca pracy, reintegracja	przygotowanie lokalnych realizatorów usług
Fundusz Pracy	refundacja składek, wsparcie zatrudnienia, tworzenie stanowisk	wzmacnianie stabilności kadrowej PS
PFRON	wsparcie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, obniżenia wpłat	rozwój usług z udziałem PS zatrudniających On
EFS+ przez OWES	tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w PS	budowanie potencjału wykonawczego PES/PS
Zamówienia zastrzeżone	możliwość kierowania części zakupów do PS	narzędzie lokalnego rynku usług społecznych

7.2. Wsparcie OWES, w tym dotacji na miejsca pracy jako podstawowy instrument wzmacniania PES/PS

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej są jednym z najważniejszych narzędzi wdrażania ustawy. Ich zadaniem jest nie tylko tworzenie nowych podmiotów, ale także wzmacnianie istniejących PES/PS: organizacyjnie, finansowo, kadrowo i biznesowo.

OWES mogą wspierać m.in.:

- animację lokalną i budowanie partnerstw;

- tworzenie PES i PS;
- finansowanie miejsc pracy w PS;
- działania reintegracyjne;
- przygotowanie PES/PS do zamówień publicznych;
- rozwój potencjału kadrowego, finansowego i innowacyjnego.

Z perspektywy LPDI OWES jest ważny dlatego, że pomaga odpowiedzieć na pytanie: **czy w gminie lub powiecie istnieje podmiot, który może realnie świadczyć usługę społeczną?** Sama potrzeba mieszkańców i środki JST nie wystarczają, jeśli po stronie lokalnych realizatorów brakuje kadr, organizacji pracy i stabilności.

7.3. Wsparcie zatrudnienia i miejsc pracy

Ustawa przewiduje możliwość udzielania przedsiębiorstwom społecznym wsparcia w formie:

- jednorazowych środków na utworzenie stanowiska pracy;
- środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia lub kosztów płacy;
- refundacji składek na ubezpieczenia społeczne.

Wsparcie może być finansowane m.in. ze środków Funduszu Pracy, PFRON oraz środków europejskich, w tym za pośrednictwem OWES.

W prezentacji wskazano, że w ramach EFS+ stawka na utworzenie miejsca pracy w PS wynosiła 31 229 zł, a stawka na utrzymanie miejsca pracy przez 12 miesięcy: 32 400 zł dla pełnego etatu, 24 300 zł dla 3/4 etatu i 16 200 zł dla 1/2 etatu.

7.4. Fundusz Pracy

Fundusz Pracy może wspierać przedsiębiorstwa społeczne i spółdzielnie socjalne przede wszystkim w obszarze zatrudnienia. W prezentacji wskazano trzy istotne instrumenty:

1. utworzenie stanowiska pracy oraz finansowanie kosztów wynagrodzenia;
2. środki na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
3. refundację składek na ubezpieczenia społeczne pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Największe praktyczne znaczenie ma refundacja składek. Obejmuje ona pracowników zagrożonych wykluczeniem społecznym i może trwać łącznie do 36 miesięcy: w pełnej wysokości przez 24 miesiące oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy. W 2025 r. ta forma odpowiadała za 99% środków z Funduszu Pracy przekazywanych PS i spółdzielniom socjalnym.

7.5. PFRON

Instrumenty PFRON mają znaczenie szczególnie dla przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami. Mogą obejmować m.in.:

- wsparcie utworzenia stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością;
- finansowanie kosztów płacy;
- dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych;
- zwrot kosztów dostosowania obiektów i pomieszczeń;
- możliwość obniżenia wpłat na PFRON dla nabywców usług lub produktów PS.

Szczególnie ważne jest obniżenie wpłat na PFRON. Może ono wzmacniać pozycję przedsiębiorstw społecznych jako dostawców usług i produktów dla innych podmiotów, w tym dla JST i jednostek organizacyjnych.

7.6. Zamówienia zastrzeżone dla przedsiębiorstw społecznych

Ustawa o ekonomii społecznej daje jednostkom sektora finansów publicznych możliwość zastrzeżenia, że w zamówieniach niepodlegających PZP ze względu na wartość mogą startować wyłącznie przedsiębiorstwa społeczne. To bardzo praktyczne narzędzie dla JST, które chcą świadomie budować lokalny rynek usług społecznych.

Nie chodzi o „preferencję dla swoich”, ale o wykorzystanie zakupów publicznych do realizacji celów społecznych: zatrudnienia, reintegracji, dostępności usług i wzmacniania lokalnych realizatorów.

Wniosek praktyczny

Przy planowaniu LPDI warto sprawdzić, które usługi JST może kupować w mniejszej skali i czy możliwe jest zastosowanie zastrzeżenia dla PS. To może być pierwszy krok do budowania stałej współpracy z lokalnym przedsiębiorstwem społecznym.

Instrumenty z ustawy o ekonomii społecznej nie zastępują finansowania usług przez JST. Ich rola jest inna: mają wzmacniać podmioty, które mogą te usługi realizować.

Dlatego w LPDI warto rozdzielić dwa pytania:

1. **Z czego JST finansuje usługę dla mieszkańców?**
Budżet JST, program regionalny, program rządowy, Fundusz Solidarnościowy, projekt UE.
2. **Z czego PES/PS buduje potencjał do realizacji tej usługi?**
OWES, Fundusz Pracy, PFRON, EFS+, program „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym”, pożyczki, wsparcie reintegracyjne.

Ustawa o ekonomii społecznej daje narzędzia do budowania podaży usług — czyli wzmacniania PES/PS jako wykonawców. Jeśli JST chce zlecać usługi społeczne, powinna równolegle planować finansowanie usługi i sprawdzać, czy lokalny PES/PS ma dostęp do instrumentów, które pozwolą mu zatrudnić ludzi, utrzymać kadry i rozwijać jakość.

Podstawa prawna:

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, **rozdział 3 „Instrumenty wsparcia przedsiębiorstwa społecznego”**, w szczególności:

- **art. 21** – finansowanie ze środków Funduszu Pracy części wynagrodzenia odpowiadającej składkom na ubezpieczenia społeczne pracowników PS będących osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym;
- **art. 22** – wsparcie w formie jednorazowych środków na utworzenie stanowiska pracy oraz środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia lub kosztów płacy;
- **art. 23** – możliwość finansowania instrumentów wsparcia ze środków publicznych, w tym Funduszu Pracy, PFRON oraz środków europejskich;
- **art. 24** – instrumenty związane z PFRON, w tym dofinansowanie oprocentowania kredytów i zwrot określonych kosztów;
- **art. 26** – możliwość obniżenia wpłat na PFRON z tytułu zakupu produkcji lub usług od przedsiębiorstwa społecznego;
- **art. 29** – usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej realizowane przez samorząd województwa, w tym przez OWES;
- **art. 31** – programy resortowe wspierające przedsiębiorstwa społeczne, np. „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym”;
- **art. 36–46** – akredytacja i status OWES;
- **art. 47** – możliwość zastrzeżenia zamówienia niepodlegającego PZP ze względu na wartość wyłącznie dla przedsiębiorstw społecznych.

Ustawa o ekonomii społecznej – ISAP

8. MONTAŻ FINANSOWY – JAK ŁĄCZYĆ ŹRÓDŁA

Montaż finansowy oznacza świadome połączenie kilku źródeł finansowania w taki sposób, aby każde z nich pełniło właściwą funkcję. W usługach społecznych rzadko wystarcza jedno źródło. Sama usługa wymaga finansowania pracy specjalistów, koordynacji, dojazdów, dostępności, jakości, szkoleń, superrewizji, administracji i rozwoju organizacyjnego realizatora.

Z perspektywy Deinstytucjonalizacja montaż finansowy jest szczególnie ważny, ponieważ usługi środowiskowe powinny być planowane jako element lokalnego systemu wsparcia, a nie jako krótkie działanie projektowe. Oznacza to, że JST powinna od początku wiedzieć, które koszty finansuje ze środków własnych, które może pokryć z programu krajowego lub europejskiego, a które powinny służyć rozwojowi PES/PS jako realizatora usługi.

Najważniejsza zasada brzmi: najpierw usługa i jej koszt, potem źródła finansowania. Nieodwrotnie.

8.1. Zasady poprawnego montażu finansowego

Montaż finansowy nie oznacza podwójnego finansowania tych samych kosztów. To bardzo ważne rozróżnienie. Podwójne finansowanie jest niedozwolone — zgodnie z Wytycznymi kwalifikowalności wydatków 2021–2027 niedozwolone jest finansowanie tego samego wydatku z więcej niż jednego źródła publicznego lub unijnego.

W montażu finansowym chodzi o **komplementarność źródeł**, czyli takie ich połączenie, w którym każde źródło finansuje inny element systemu. Przykładowo: budżet JST finansuje świadczenie usługi, program regionalny finansuje jej rozwój lub pilotaż, OWES wspiera miejsca pracy i potencjał PES/PS, a pożyczka BGK może sfinansować inwestycję, wyposażenie albo płynność organizacji. To nie jest dublowanie wydatków, ale świadome przypisanie różnych kosztów do różnych źródeł.

Warto też pamiętać, że dotacje wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem, pobrane nienależnie albo w nadmiernej wysokości podlegają zwrotowi wraz z odsetkami — w przypadku dotacji z budżetu państwa na podstawie art. 169 ustawy o finansach publicznych, a w przypadku dotacji z budżetu JST na podstawie art. 252 tej ustawy.

Poprawny montaż finansowy powinien opierać się na kilku zasadach:

- **jedno źródło powinno pełnić rolę podstawową** — najczęściej jest nim budżet JST, zwłaszcza wtedy, gdy usługa ma wejść do stałego lokalnego systemu wsparcia;
- **środki projektowe powinny finansować rozwój**, wdrożenie, testowanie, szkolenia, standardy, koordynację i zwiększanie dostępności usług, ale nie powinny udawać trwałego finansowania podstawowego;

- **programy krajowe i fundusze celowe** mogą uzupełniać finansowanie konkretnych usług lub grup mieszkańców, np. osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, opiekunów faktycznych;
- **instrumenty zwrotne** powinny wspierać inwestycje, płynność, wyposażenie, rozwój skali lub przygotowanie PES/PS do realizacji usług, ale nie mogą zastępować finansowania kosztów, których organizacja nie będzie w stanie później udźwignąć;
- **wsparcie OWES** powinno być traktowane jako narzędzie wzmacniania realizatora: miejsc pracy, kompetencji, zarządzania, kalkulacji kosztów i gotowości do współpracy z JST;
- **nie wolno finansować tych samych kosztów z dwóch źródeł** — doradca np. z OWES powinien pomagać JST i PES porządkować koszty według funkcji: koszt usługi, koszt rozwoju, koszt inwestycji, koszt zatrudnienia, koszt trwałości.

8.2. Przykładowe modele montażu finansowego

Model	Finansowanie podstawowe	Finansowanie uzupełniające	Kiedy warto zastosować
A. Usługa jako element systemu lokalnego	Budżet JST – powierzenie realizacji zadania publicznego	Program „Warto być Przedsiębiorstwem Społecznym”, OWES, środki na kompetencje zespołu	Gdy JST chce zapewnić usługę mieszkańcom w sposób ciągły, a PES/PS potrzebuje wzmocnienia organizacyjnego.
B. Pilotaż lub testowanie usługi	Budżet JST – wsparcie realizacji zadania albo mały grant	Program regionalny, FERS, środki własne PES, inne granty	Gdy usługa jest nowa, testowana na ograniczonej grupie lub wymaga sprawdzenia modelu.
C. Skalowanie usługi przez PES/PS	Zamówienie publiczne JST albo konkurs ofert	Pożyczka BGK, OWES, instrumenty zatrudnieniowe, PFRON	Gdy PES/PS ma doświadczenie, ale potrzebuje inwestycji, wyposażenia, płynności lub nowych miejsc pracy.
D. Projekt europejski jako impuls rozwojowy	Projekt regionalny lub FERS uruchamiający usługę	Plan przejścia do budżetu JST, programy krajowe, Fundusz Solidarnościowy	Gdy samorząd chce najpierw rozwinąć lub przetestować usługę, a następnie włączyć ją do finansowania stałego.
E. Usługa dla konkretnej grupy mieszkańców	Budżet JST lub program krajowy	Fundusz Solidarnościowy, PFRON, Opieka 75+,	Gdy usługa dotyczy np. osób starszych, osób z niepełnosprawnościami lub opiekunów faktycznych.

		Korpus Wsparcia Seniorów	

8.3. Najczęstsze błędy w montażu finansowym

Najczęstsze błędy pojawiają się wtedy, gdy finansowanie planowane jest szybciej niż sama usługa. W praktyce oznacza to m.in.:

- opieranie trwałości usługi wyłącznie na projekcie czasowym, bez decyzji JST o dalszym finansowaniu;
- traktowanie konkursu lub programu jako punktu wyjścia, zamiast zaczynania od diagnozy potrzeb mieszkańców;
- próba finansowania wszystkich potrzeb PES/PS wyłącznie z dotacji na realizację zadania;
- brak rozróżnienia między finansowaniem samej usługi a finansowaniem rozwoju organizacji;
- niedoszacowanie kosztów jakościowych: koordynacji, superwizji, szkoleń, dostępności, ewaluacji, administracji i pracy środowiskowej;
- nieuwzględnienie kosztów zatrudnienia i stabilności kadry;
- wybór trybu zlecenia bez wcześniejszej oceny potencjału lokalnych PES/PS;
- brak planu przejścia z finansowania projektowego do finansowania stałego;
- nieuwzględnienie ryzyka płynności po stronie organizacji realizującej usługę.

Wniosek praktyczny

Montaż finansowy nie polega na mechanicznym dopisaniu kilku źródeł do jednej usługi. Polega na świadomym podziale funkcji: **JST finansuje odpowiedzialność za usługę, środki europejskie mogą finansować rozwój, programy krajowe uzupełniają konkretne obszary, OWES wzmacnia realizatora, a instrumenty zwrotne pomagają PES/PS inwestować i utrzymać płynność.**

Dobrze zaplanowany montaż finansowy powinien odpowiadać na trzy pytania:

1. **Z czego finansujemy usługę dla mieszkańców?**
2. **Z czego wzmacniamy realizatora tej usługi?**
3. **Z czego utrzymamy usługę po zakończeniu projektu lub programu?**

Montaż finansowy oznacza świadome zestawienie kilku źródeł w taki sposób, aby każde z nich finansowało ten element systemu, do którego jest najlepiej dopasowane. W planowaniu DI jest to podejście preferowane, ponieważ usługa środowiskowa wymaga równoległe finansowania świadczenia, organizacji, ludzi, jakości i trwałości.

9. NARZĘDZIA PRAKTYCZNE DO PLANOWANIA USŁUG SPOŁECZNYCH

Niniejszy rozdział ma charakter praktyczny i został przygotowany z myślą o jednostkach samorządu terytorialnego opracowujących lub wdrażających lokalne plany deinstytucjonalizacji usług społecznych (LPDI). Zawarte w nim narzędzia mogą wspierać planowanie usług społecznych, wybór sposobu ich realizacji, określanie źródeł finansowania oraz planowanie trwałości usług.

Mogą z nich korzystać przedstawiciele JST, OPS, CUS, a także inni partnerzy zaangażowani w rozwój lokalnego systemu usług społecznych, w tym podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, OWES i ROPS.

Punktem wyjścia dla przedstawionych narzędzi jest założenie, że skuteczne planowanie usług społecznych powinno prowadzić od diagnozy potrzeb mieszkańców do określenia konkretnych działań, sposobu ich realizacji, źródeł finansowania oraz warunków zapewniających trwałość usług.

9.1. Lista kontrolna planowania usług społecznych

Poniższa lista kontrolna może być wykorzystywana przez jednostki samorządu terytorialnego podczas planowania, finansowania i organizowania usług społecznych w ramach lokalnego planu deinstytucjonalizacji usług społecznych (LPDI). Może być również pomocna dla OPS, CUS, ROPS, OWES oraz innych partnerów zaangażowanych w rozwój lokalnego systemu usług społecznych.

Jej celem jest sprawdzenie, czy planowana usługa została przeanalizowana w sposób kompleksowy – od diagnozy potrzeb mieszkańców, przez wybór sposobu realizacji, po źródła finansowania, jakość i trwałość usługi.

A. Potrzeba i diagnoza

- ☐ Czy zdiagnozowano konkretną potrzebę mieszkańców?
- ☐ Czy określono grupę mieszkańców, której dotyczy potrzeba?
- ☐ Czy potrzeba została potwierdzona danymi, konsultacjami społecznymi lub doświadczeniami lokalnych instytucji i organizacji?
- ☐ Czy określono usługę, która ma odpowiadać na zidentyfikowaną potrzebę?
- ☐ Czy wskazano rodzaj planowanej usługi społecznej?

B. Charakter usługi

- ☐ Czy określono, czy usługa ma charakter pilotażowy czy stały?
- ☐ Czy zdefiniowano grupę odbiorców, zakres, częstotliwość i standard realizacji usługi?

- ☐ Czy określono wymagania kadrowe, organizacyjne i lokalowe niezbędne do realizacji usługi?
- ☐ Czy zaplanowano sposób monitorowania jakości usługi?

C. Sposób realizacji usługi

- ☐ Czy przeanalizowano możliwe sposoby realizacji usługi (realizacja własna JST, zlecenie zadania publicznego, zamówienie publiczne, partnerstwo projektowe)?
- ☐ Czy wybrany sposób realizacji odpowiada charakterowi i skali usługi?
- ☐ Czy uwzględniono aspekty jakościowe i społeczne przy wyborze realizatora usługi?

D. Koszty i finansowanie

- ☐ Czy oszacowano pełny koszt realizacji usługi?
- ☐ Czy uwzględniono koszty kadry, koordynacji, szkoleń, dostępności, monitoringu i administracji?
- ☐ Czy wskazano źródła finansowania dla etapu uruchomienia, rozwoju i trwałości usługi?
- ☐ Czy określono sposób finansowania usługi po zakończeniu projektów lub programów zewnętrznych?

E. Potencjał lokalnych realizatorów

- ☐ Czy zidentyfikowano podmioty mogące realizować usługę (PES, PS, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy prywatni lub jednostki organizacyjne JST)?
- ☐ Czy przeanalizowano ich potencjał kadrowy, organizacyjny i doświadczenie?
- ☐ Czy rozważono możliwość wsparcia rozwoju potencjalnych realizatorów przez OWES lub inne instytucje wspierające?
- ☐ Czy potencjalni realizatorzy zostali włączeni w proces planowania usługi?

F. Trwałość i jakość

- ☐ Czy określono oczekiwane rezultaty społeczne i wskaźniki jakości?
- ☐ Czy zaplanowano sposób monitorowania i oceny usługi?
- ☐ Czy określono sposób zapewnienia trwałości usługi po zakończeniu finansowania zewnętrznego?
- ☐ Czy LPDI pokazuje nie tylko działania do realizacji, ale również sposób ich długoterminowego utrzymania

Wniosek praktyczny

Jeżeli JST potrafi odpowiedzieć na większość tych pytań, oznacza to, że planowanie usług jest już dość zaawansowane. Jeżeli odpowiedzi są ogólne lub niepełne, rolą doradcy jest pomóc samorządowi wrócić do podstaw: potrzeba – usługa – realizator – koszt – źródło finansowania – trwałość.

9.2. Lista kontrolna oceny potencjału realizatorów usług społecznych

Jednym z kluczowych elementów planowania usług społecznych jest ocena potencjału podmiotów, które mogą je realizować. Dotyczy to w szczególności podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych, organizacji pozarządowych oraz innych lokalnych realizatorów usług.

Poniższa lista kontrolna może pomóc JST ocenić, czy potencjalny realizator posiada odpowiednie doświadczenie, zasoby i warunki do świadczenia usług społecznych oraz jakie wsparcie może być potrzebne do rozwijania jego potencjału.

A. Doświadczenie i gotowość do realizacji usług

- ☐ Czy podmiot posiada doświadczenie w realizacji usług społecznych?
- ☐ Jakie usługi realizował dotychczas i dla jakich grup mieszkańców?
- ☐ Czy dysponuje odpowiednią kadrą do realizacji planowanej usługi?
- ☐ Czy kadra posiada wymagane kwalifikacje i doświadczenie?
- ☐ Czy podmiot posiada doświadczenie we współpracy z JST lub innymi instytucjami publicznymi?

B. Potencjał organizacyjny i rozwojowy

- ☐ Czy podmiot dysponuje odpowiednim zapleczem organizacyjnym i lokalowym?
- ☐ Czy posiada procedury zapewniania jakości usług?
- ☐ Czy jest przygotowany do zwiększenia skali działalności w przypadku rozwoju usługi?
- ☐ Czy określono potrzeby rozwojowe podmiotu w zakresie kadry, organizacji lub infrastruktury?

C. Potrzeby finansowe i stabilność działania

- ☐ Czy podmiot potrzebuje środków na realizację usługi, rozwój organizacji lub inwestycje?
- ☐ Czy posiada stabilne źródła przychodów?
- ☐ Czy potrafi oszacować rzeczywiste koszty realizacji usługi?

- ☐ Czy posiada zdolność do zapewnienia wkładu własnego, jeśli jest on wymagany?
- ☐ Czy ewentualne zobowiązania finansowe są dostosowane do możliwości organizacji?

D. Możliwość korzystania z instrumentów wsparcia

- ☐ Czy podmiot posiada status przedsiębiorstwa społecznego lub spełnia warunki do jego uzyskania?
- ☐ Czy korzysta lub może korzystać ze wsparcia OWES?
- ☐ Czy może korzystać z instrumentów wynikających z ustawy o ekonomii społecznej?
- ☐ Czy tworzy lub planuje tworzyć miejsca pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym?
- ☐ Czy realizacja usługi może przyczynić się do dalszego rozwoju potencjału organizacji i zwiększenia dostępności usług społecznych dla mieszkańców?

Wniosek praktyczny

Nie każde źródło finansowania pasuje do każdego PES/PS. Dotacja na usługę, wsparcie OWES, program rządowy, pożyczka czy zamówienie publiczne odpowiadają na różne potrzeby. Dlatego przed doбором źródła trzeba ustalić, czy problemem jest brak zlecenia, brak kadry, brak płynności, brak inwestycji, czy brak stabilnego modelu działania.

9.3. Krótka sekwencja doradcza – od diagnozy do finansowania

Poniższa sekwencja może pomaga przejść od diagnozy do decyzji finansowej.

Etap	Co powinno się wydarzyć	Pytanie pomocnicze dla doradcy
Krok 1. Diagnoza	Ustalenie potrzeby, grupy odbiorców, dostępnych zasobów i braków w lokalnym systemie.	Jaki konkretny problem mieszkańców chcemy rozwiązać?
Krok 2. Definicja usługi	Opis zakresu, standardu, częstotliwości, odpowiedzialności i rezultatów.	Jaką usługę trzeba uruchomić lub rozwinąć?
Krok 3. Dobór realizatora	Sprawdzenie, kto może usługę świadczyć: JST, OPS/CUS, PES/PS, partnerstwo, wykonawca.	Kto lokalnie ma potencjał, aby zrobić to dobrze?
Krok 4. Dobór trybu	Wybór pomiędzy powierzeniem, wsparciem, zamówieniem, małym grantem lub modelem mieszanym.	Jaki tryb najlepiej pasuje do charakteru usługi?

Krok 5. Mapa kosztów	Rozdzielenie kosztów na świadczenie usługi, rozwój organizacji, inwestycje, zatrudnienie, jakość i płynność.	Co dokładnie trzeba sfinansować?
Krok 6. Montaż finansowy	Przypisanie odpowiednich źródeł do poszczególnych koszyków kosztów.	Które źródło finansuje który element systemu?
Krok 7. Trwałość	Określenie, które koszty po okresie wdrożenia przejmie JST lub inny stabilny płatnik.	Co stanie się z usługą po zakończeniu projektu?

9.4. Mapa kosztów usługi społecznej

Należy rozdzielić koszty na kilka kategorii. To ułatwia późniejszy montaż finansowy i zmniejsza ryzyko błędnego finansowania tych samych wydatków z kilku źródeł.

Kategoria kosztu	Przykłady	Możliwe źródła finansowania
Świadczenie usługi	wynagrodzenia kadry, godziny usług, dojazdy, materiały bezpośrednie	budżet JST, programy rządowe, program regionalny, zamówienie publiczne
Organizacja usługi	koordynacja, administracja, rekrutacja odbiorców, monitoring	budżet JST, projekt UE, środki własne PES/PS
Rozwój PES/PS	doradztwo, szkolenia, ekonomizacja, standardy jakości	OWES, NIW, środki własne, projekty rozwojowe
Zatrudnienie	tworzenie miejsc pracy, utrzymanie zatrudnienia, reintegracja	OWES, instrumenty ustawy o ekonomii społecznej, program „Warto być PS”
Inwestycje	lokal, wyposażenie, samochód, sprzęt, adaptacja przestrzeni	pożyczki BGK, środki UE, budżet JST, środki własne
Płynność	finansowanie pomostowe, oczekiwanie na refundację, zaliczki	pożyczki, środki własne, odpowiednio skonstruowana umowa z JST
Jakość i bezpieczeństwo	super wizja, ewaluacja, szkolenia, procedury, dostępność	budżet JST, projekty UE, środki rozwojowe

Wniosek praktyczny

Dobrze przygotowany LPDI powinien pokazywać nie tylko „co chcemy zrobić”, ale również „co trzeba sfinansować, aby ta usługa była realna, bezpieczna i trwała”.

9.5. Mini-matryca doboru trybu zlecenia

Sytuacja	Najbardziej adekwatny tryb	Uwaga doradcza
Usługa ma być stała, powtarzalna i ważna dla mieszkańców	Powierzenie zadania publicznego lub zamówienie publiczne	Nie należy opierać jej wyłącznie na krótkim projekcie.
JST chce przetestować nowe działanie	Wsparcie zadania, mały grant, projekt pilotażowy	Od początku trzeba myśleć, co dalej po pilotażu.
Usługa wymaga precyzyjnego standardu i rozliczenia	Zamówienie publiczne	Kryteria jakościowe są kluczowe.
Organizacja ma własny pomysł i inne źródła finansowania	Wsparcie zadania publicznego	Trzeba uważać, aby JST nie przerzuciła kosztów podstawowej usługi na PES.
Lokalny PES/PS ma potencjał, ale potrzebuje wzmocnienia	Połączenie z OWES, NIW, programem „Warto być PS”	Finansowanie usługi i finansowanie potencjału organizacji to dwie różne rzeczy.

9.6. Najczęstsze błędy, na które należy zwrócić uwagę:

- ☐ LPDI zawiera listę działań, ale bez wskazania źródeł finansowania.
- ☐ Usługa jest wpisana jako trwała, ale finansowanie pochodzi wyłącznie z projektu czasowego.
- ☐ JST planuje zlecenie usługi, ale nie sprawdziła, czy lokalne PES/PS mają potencjał do jej realizacji.
- ☐ Koszty usługi są niedoszacowane, szczególnie koszty pracy, koordynacji i jakości.
- ☐ Tryb wsparcia zadania jest stosowany tam, gdzie potrzebne jest pełne finansowanie usługi.
- ☐ Zamówienie publiczne jest projektowane wyłącznie pod najniższą cenę.
- ☐ Nie rozróżnia się finansowania usługi od finansowania rozwoju organizacji.
- ☐ Nie zaplanowano trwałości po zakończeniu projektu.
- ☐ Nie sprawdzono możliwości połączenia środków JST, programów rządowych, regionalnych, OWES i instrumentów zwrotnych.

Wniosek praktyczny

Krótkie pytania końcowe przed wpisaniem usługi do LPDI

Przed wpisaniem usługi do LPDI doradca może zadać JST pięć prostych pytań:

1. **Jaka potrzeba mieszkańców uzasadnia tę usługę?**
2. **Kto będzie z niej korzystał i w jakiej skali?**
3. **Kto może ją realnie świadczyć?**
4. **Ile kosztuje pełne uruchomienie i utrzymanie usługi?**
5. **Z czego usługa będzie finansowana po zakończeniu projektu lub pilotażu?**

Jeżeli nie ma odpowiedzi na piąte pytanie, usługa może być dobrym projektem, ale jeszcze nie jest trwałym elementem lokalnego systemu wsparcia.

10. WAŻNE KONTAKTY I ŹRÓDŁA INFORMACJI

10.1. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie wielkopolskim

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) wspierają rozwój podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz współpracują z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie rozwoju usług społecznych. Mogą pomóc zarówno w identyfikowaniu potencjalnych realizatorów usług, jak i w rozwijaniu potencjału lokalnych PES/PS.

Obszar działania	Lider OWES	Partner	Okres realizacji	Adres biura	Powiaty objęte wsparciem	E-mail	Strona internetowa
Subregion leszczyński	Leszczyński Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej - Stowarzyszenie Centrum PISOP	Miasto Leszno	18.05.2025 – 18.05.2027	ul. Słowiańska 59, 64-100 Leszno	gostyński, grodziski, kościański, leszczyński, międzychodzki, nowotomyski, rawicki, wolsztyński, Leszno	pisop@pisop.org.pl	www.pisop.org.pl
Subregion poznański	Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarnej – Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka	Miasto Poznań	15.04.2025 – 15.04.2027	ul. Św. Wincentego 6 lok. 9, 61-003 Poznań	obornicki, poznański, szamotulski, średzki, śremski, Poznań	barka@barka.org.pl	www.barka.org.pl
Subregion kaliski	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie kaliskim – Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi	–	05.04.2025 – 05.04.2027	ul. Wczasowa 8a, 62-040 Puszczykowo	jarociński, kaliski, kępiński, krotoszyński, ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, Kalisz	fundacja@jadviga.org	www.jadviga.org
Subregion koniński	Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej - Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych	–	30.05.2025 – 30.05.2027	ul. Wrzosowa 7, 62-510 Konin	gnieźnieński, kolski, koniński, słupecki, turecki, wrzesiński, Konin	biuro.konin@spoldzielnie.org	www.woes.pl
Subregion pilski	OWES ETAP – Stowarzyszenie ETAP	–	01.06.2025 – 01.06.2027	ul. Starowiejska 1H lok.2, 61-664 Poznań	złotowski, pilski, chodzieski, wągrowiecki, czarnkowsko-trzcianecki	owesetap@owesetap.pl	www.owesetap.pl

10.2. Gdzie szukać informacji o finansowaniu usług społecznych?

- Fundusze Europejskie dla Wielkopolski (FEW 2021–2027)
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS 2021–2027)
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
- Narodowy Instytut Wolności
- Fundusz Solidarnościowy
- Portal Premii Społecznej
- Baza wiedzy OWES

10.3. Gdzie szukać partnerów do realizacji usług społecznych?

Przy planowaniu usług społecznych warto korzystać z potencjału lokalnych organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych, centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, spółdzielni socjalnych oraz innych podmiotów działających na rzecz mieszkańców. **W pierwszej kolejności rekomendowanym punktem kontaktu jest właściwy terytorialnie OWES, który może pomóc w identyfikacji potencjalnych realizatorów usług społecznych oraz źródeł wsparcia ich rozwoju.**

11. PODSUMOWANIE

Deinstytucjonalizacja nie zaczyna się od konkursu, programu ani tabeli ze źródłami finansowania. Zaczyna się od bardzo prostego pytania: czego naprawdę potrzebują mieszkańcy i jaką usługę samorząd chce im zapewnić blisko miejsca życia?

Dlatego lokalny plan deinstytucjonalizacji nie powinien być kolejnym dokumentem strategicznym, który opisuje problemy, ale nie prowadzi do decyzji. LPDI ma sens wtedy, kiedy staje się narzędziem zarządzania lokalnym systemem usług społecznych: pokazuje potrzeby, wskazuje usługi, określa realizatorów, porządkuje finansowanie i odpowiada na pytanie o trwałość.

Najważniejszą rolę w tym procesie pełni JST. To samorząd jest gospodarzem lokalnej polityki społecznej. Może korzystać ze środków europejskich, programów rządowych, instrumentów ekonomii społecznej, wsparcia ROPS, OWES i potencjału PES/PS, ale nie może przenieść na te instrumenty odpowiedzialności za lokalny system usług. Środki zewnętrzne są ważne, ale powinny wzmocniać decyzje samorządu, a nie je zastępować.

Publikacja pokazuje, że skuteczne finansowanie usług społecznych wymaga odejścia od logiki: „gdzie jest konkurs?” na rzecz logiki: „jaką usługę chcemy zbudować i jak ją utrzymać?”. To zasadnicza zmiana. Projekt może uruchomić usługę, przetestować rozwiązanie, rozwinąć kadrę albo wzmocnić organizację. Ale jeżeli usługa odpowiada na realną, stałą potrzebę mieszkańców, musi zostać wpisana w lokalny system — organizacyjnie, finansowo i politycznie.

Szczególne miejsce w tym systemie mogą zajmować podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne. Nie powinny być traktowane jako tańsi wykonawcy usług, ale jako lokalni partnerzy, którzy wnoszą znajomość środowiska, elastyczność, zaufanie mieszkańców i społeczną wartość dodaną. Żeby jednak mogły dobrze realizować usługi, potrzebują stabilnych warunków współpracy, realistycznej kalkulacji kosztów, wsparcia rozwojowego i wcześniejszego włączenia w proces planowania.

Kluczowe jest więc dobre połączenie ról. JST planuje, finansuje i odpowiada za trwałość. PES/PS realizują usługi i rozwijają lokalny potencjał społeczny. ROPS wspiera samorządy w myśleniu strategicznym i regionalnym. OWES wzmocnia organizacje jako przyszłych lub obecnych realizatorów usług. Doradca pomaga połączyć te elementy w jeden spójny montaż: potrzeba – usługa – realizator – tryb – finansowanie – trwałość.

W praktyce najważniejszy wniosek jest prosty: nie ma dobrego LPDI bez rozmowy o pieniądzu, ale też nie ma dobrego finansowania bez rozmowy o potrzebach mieszkańców. Źródła finansowania powinny być dobierane do usługi, a nie odwrotnie. Inaczej finansuje się pilotaż,

inaczej stałą usługę opiekuńczą, inaczej rozwój organizacji, a jeszcze inaczej inwestycję, płynność czy zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem.

Dlatego ta publikacja nie jest katalogiem programów. Jest zaproszeniem do bardziej odpowiedzialnego planowania usług społecznych: takiego, które nie kończy się wraz z

projektem, nie przerzuca ryzyk na organizacje i nie traktuje mieszkańców jako uczestników czasowych działań, ale jako osoby, które mają prawo do dostępnych, dobrej jakości i trwałych usług w swojej społeczności.

Najważniejsze pytanie, z którym powinien zostać samorząd po lekturze tej publikacji, brzmi:

Czy planowana usługa jest tylko pomysłem na projekt, czy staje się częścią lokalnego systemu wsparcia? Od odpowiedzi na to pytanie zależy, czy LPDI będzie dokumentem, czy realnym narzędziem zmiany.

Mapa źródeł finansowania usług społecznych w LPDI

LPDI / lokalny system usług społecznych	Główna funkcja źródeł	Źródła / instrumenty	Do czego służą
Punkt wyjścia: potrzeba mieszkańców + decyzja JST o usługach	I. Finansowanie podstawowe	Budżet JST	Stałe finansowanie usług własnych i zleczanych.
		Powierzenie zadania publicznego	Pełne finansowanie usługi przez JST.
		Wsparcie zadania publicznego	Częściowe finansowanie działań, pilotaży i inicjatyw uzupełniających.
		Zamówienia publiczne	Zakup konkretnych usług społecznych przez JST.
Cel: usługa jako element lokalnego systemu, a nie tylko projekt	II. Finansowanie rozwojowe	Programy krajowe: Asystent osobisty OzN, Opieka 75+, Korpus Wsparcia Seniorów	Rozwój lub uzupełnienie usług dla konkretnych grup mieszkańców.
		Fundusz Solidarnościowy	Usługi asystenckie, opieka wytchnieniowa, wsparcie OzN i rodzin.
		PFRON	Działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, rehabilitacja, aktywizacja.
		EFS+ / FEW 2021–2027	Deinstytucjonalizacja, CUS, usługi społeczne w społeczności lokalnej.
		FERS	Premia Społeczna, instrumenty zwrotne, rozwiązania systemowe.
Warunek trwałości: JST finansuje usługę, a PES/PS ma	III. Finansowanie wzmacniające PES/PS	OWES	Miejsca pracy w PS, doradztwo, rozwój usług, ekonomizacja.

potencjał do jej realizacji			
		Program „Warto być PS”	Zatrudnienie, reintegracja, bieżące funkcjonowanie PS.
		PROO	Rozwój instytucjonalny, stabilność, zarządzanie, działania misyjne.
		NOWEFIO	Aktywność obywatelska, animacja, kompetencje organizacji.
		Pożyczki BGK / instrumenty zwrotne	Inwestycje, wyposażenie, płynność, rozwój skali.
		Instrumenty z ustawy o ekonomii społecznej	Wsparcie zatrudnienia, reintegracji, zamówienia zastrzeżone.

Karolina Cyran-Juraszek

Ekspertka i doradczyni od ponad 30 lat związana z sektorem pozarządowym oraz od ponad 20 lat zaangażowana w rozwój ekonomii społecznej w Polsce. Wspiera organizacje obywatelskie, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne oraz samorządy w budowaniu trwałych rozwiązań odpowiadających na potrzeby lokalnych społeczności. Specjalizuje się w zagadnieniach związanych z ekonomią społeczną, usługami społecznymi, finansowaniem organizacji pozarządowych oraz współpracą międzysektorową. Jest autorką i współautorką publikacji, analiz i rekomendacji dotyczących rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, usług społecznych i ekonomii społecznej. Aktywnie uczestniczy w procesach konsultacyjnych i rzeczniczych dotyczących rozwoju sektora obywatelskiego oraz polityki społecznej. W swojej pracy konsekwentnie podkreśla znaczenie partnerstwa pomiędzy mieszkańcami, organizacjami społecznymi i samorządami. Wierzy, że silne społeczeństwo obywatelskie oraz dostępne, wysokiej jakości usługi społeczne świadczone blisko miejsca zamieszkania są fundamentem spójności społecznej i jakości życia mieszkańców.

Publikację autorka dedykuje pamięci Cezarego Miżejewskiego – przyjaciela, społecznika i współtwórcy polskiej ekonomii społecznej, który wierzył, że silne wspólnoty lokalne, odpowiedzialne samorządy i aktywne organizacje społeczne mogą wspólnie budować świat bardziej sprawiedliwy, solidarny i przyjazny dla każdego człowieka.

**Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej**
w Poznaniu

ul. Nowowiejskiego 11, 61-731 Poznań, tel. 61 85 67 300, fax 61 85 15 635, e-mail: rops@rops.poznan.pl, www.rops.poznan.pl

WIELKOPOLSKA

JEDNOSTKA ORGANIZACYJNA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO